

ТӨВ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН
ДЭРГЭДЭХ СТАТИСТИКИЙН
ХЭЛТЭС

ТӨВ АЙМГИЙН "АЖ ҮЙЛДВЭР, БАРИЛГА,
ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ САЛБАРЫН" СУДАЛГАА

2017 он

Удиртгал

Судалгааны зорилго:

- Аймагт Аж үйлдвэр, Барилга, Ахуй үйлчилгээний салбар үүсэж хөгжсөнөөс хойш өнөөг хүртэл ямар түвшинд байгаа, түүний хөгжлийг тоон үзүүлэлтээр харах, аймаг сумдын удирдлагын түвшинд бодлого боловсруулахад ашиглах зорилготой.

-Төв аймгийн Аж үйлдвэр, Барилга, Ахуй үйлчилгээний салбарын үзүүлэлт улс болон бусад аймгуудтай харьцуулахад ямар түвшинд байгаа, аймгийн эдийн засаг нийгмийн хөгжилд эдгээр салбар хэр зэрэг хувь нэмэр оруулж байгааг харуулахад гол зорилго оршино.

Судалгааны агуулга:

1. Аж үйлдвэрийн салбарын үүсэл хөгжил
2. Аж үйлдвэр, барилга, үйлчилгээний салбарын өнөөгийн байдал

Нэг. Аж үйлдвэрийн салбарын үүсэл хөгжил

Аж үйлдвэрийн салбарын үйл ажиллагаа нь бусад хүчин зүйлээс илүүтэйгээр хүн амын хэрэглээ, дэд бүтцийн хөгжил, ашигт малтмалын нөөц зэргээс илүү хамааралтай юм. Гэхдээ уул уурхайн салбар нь байгалийн байршил, түүний нөөц бололцоо, техник технологийн байдлаас илүү шалтгаална гэж үздэг. Дэлхийн улс орнуудын нэгэн адил манай улсын эдийн засгийн хөгжилд аж үйлдвэрийн салбар нь ихээхэн чухал байр эзэлдэг салбаруудын нэг юм. Аж үйлдвэрийн нийт үйлдвэрлэлтийн хэмжээнд бүтээгдэхүүний биет хэмжээ, үнэ гэсэн хоёр хүчин зүйл нөлөөлдөг бөгөөд бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн нөлөөллийг арилгаж, зөвхөн үйлдвэрлэлийн өсөлтийг тодорхойлох зорилгоор статистикийн практикт үйлдвэрлэлийн индексийг ашиглахыг зорилоо. Нийслэл хотын хүнсний хэрэгцээнд мах, төмс, сүү, хүнсний ногоо, хөдөө аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн, түүхий эд нийлүүлдэг гол аймгийн нэг юм.

Анх манай аймагт 1940 онд 15 ажиллагсадтай модон эдлэл, гутал, төмөр эдлэл, тоосго, давс зэрэг 6 нэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг үйлдвэрлэлийн хоршоолол нэртэй үйлдвэрийн улсын байгууллага байгуулагдаж үйл ажиллагаагаа эрхэлж байсан бол төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засагтай, эдийн засгийн оргил үе болох 1990 онд Хүнсний үйлдвэр, ахуй үйлчилгээний газар зэрэг 2301 ажиллагсад бүхий 8 үйлдвэрийн газар 51 нэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байсан.

ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Бүтээгдэхүүн гэж үйлдвэрлэлийн үр дүнд бий болсон бараа, үйлчилгээг хэлнэ.

Нийт үйлдвэрлэл (тухайн оны үнээр) тайлант хугацаанд шинээр үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний нийт дүнг хэлнэ.

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн гэж тайлант хугацаанд үйлдвэрлэсэн салбарын үйлдвэрлэлийг төлөөлөхүйц бүтээгдэхүүнийг хэлнэ.

Бүтээгдэхүүний борлуулалт гэж тайлант хугацаанд худалдсан буюу бусдад зориулж гүйцэтгэсэн ажил үйлчилгээг хэлнэ. Нийт борлуулалтад тухайн үйлдвэрлэлийн болон үйлдвэрлэлийн бус бүтээгдэхүүн ажил үйлчилгээний борлуулалтад орно. Хэрэв захиалагч бүтээгдэхүүнийхээ төлбөрийг урьдчилан төлсөн бол уг бүтээгдэхүүнийг борлуулагдсан гэж үзнэ.

Аж үйлдвэрийн борлуулалт гэж зөвхөн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний борлуулалтыг хамруулна. Энд үйлдвэрлэлийн бус бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, үндсэн хөрөнгө, түүхий эд материал зэргийн худалдан борлуулсан хэмжээг хамруулахгүй.

Нэмэгдэл өртөг гэж нийт гаргалтаас завсрын хэрэглээг хассан дүнг хэлнэ. Нийт үйлдвэрлэлийг үндсэн үнээр, завсрын хэрэглээг худалдан авагчийн үнээр үнэлнэ.

Завсрын хэрэглээ гэж үйлдвэрлэл, үйлчилгээний явцад орц болж зарцуулагдсан бүтээгдэхүүний зардал (худалдан авсан барааны өртгөөс жилийн эцсийн нөөцийн өөрчлөлтийг хасна) болон үйлчилгээний төлбөрийг хэлнэ.

Хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн (дуусаагүй үйлдвэрлэл) гэж зах зээлд нийлүүлэхэд үйлдвэрлэл нь хараахан дуусаагүй бэлэн бус бүтээгдэхүүнийг хэлнэ.

Ажиллагч гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн статуст хамрагдаж буй иргэнийг хэлнэ. Ажил эрхлэлттэй холбоотой ойлголт, тодорхойлолт нь хөдөлмөрийн статистикт ашигладаг ойлголт, тодорхойлолттой адил байна.

Ажилласан цаг гэж ажиллагчид (цалин хөлстэй ажиллагч болон цалин хөлсгүй ажиллагч)-ийн ажилласан цагийг хэлнэ.

Үндсэн үнэд аливаа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үйлдвэрлэлд гарсан зардал, ашгаа тооцон багтаасан үнийг үндсэн үнэ гэнэ. Үндсэн үнэд татварыг оруулж тооцохгүй ба татаасыг оруулж тооцно.

Үйлдвэрлэгчийн үнэ нь үндсэн үнэ дээр бүтээгдэхүүний борлуулалтад ногдуулдаг бараа, үйлчилгээний татвар (нэмэгдсэн өртгийн татвараас бусад) б болон тээвэр, худалдааны нэмэгдлүүдийг нэмж, татаасыг хасч тооцсон үнийг хэлнэ.

Зах зээлийн үнэ буюу худалдан авагчийн үнэ нь үйлдвэрлэгчийн үнэ дээр бүтээгдэхүүний борлуулалтад ногдуулдаг нэмэгдэл өртгийн албан татварыг нэмж тооцсон үнийг хэлнэ.

Үйлдвэрлэлийн индекс гэж үнийн өөрчлөлтийн нөлөөллийг арилгасан биет хэмжээний өөрчлөлтийг илэрхийлэх индексийг хэлнэ.

Үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс гэж үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнийн (үйлдвэрлэгчийн үнээрх) өөрчлөлтийг илэрхийлэх индексийг хэлнэ.

Улирлын нөлөөллийг арилгах гэдэг нь хугацааны цуваан дахь улирлын шинж чанартай нөлөөллийг арилгах статистик арга юм.

Богино хугацааны үзүүлэлтэд сар, улирлын давтамжаар тооцогдож буй үзүүлэлтийг хамруулна.

ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Аж үйлдвэрийн салбарт эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал (ISIC 3.1)-ын дагуу уул уурхай, олборлох аж үйлдвэр, боловсруулах аж үйлдвэр, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамжийн гэсэн гурван дэд салбарыг хамруулан авч үздэг. Салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн хэмжээг тооцоходоо үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний тоо хэмжээг үндсэн буюу үйлдвэрлэгчийн үнээр тооцдог бөгөөд бэлэн бүтээгдэхүүн, дуусаагүй үйлдвэрлэлийн өөрчлөлтийг мөн үнэлж тусгадаг. Нийт үйлдвэрлэлээс бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд зарцуулсан зардлын хэмжээг хасч, тайлант хугацаанд шинээр бий болсон нэмэгдэл өртгийн хэмжээг дэд салбаруудаар тооцож байна. Аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн хэмжээг тооцох мэдээллийн эх үүсвэр нь бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй аж үйлдвэрийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааны тайлан болон холбогдох захиргааны статистик мэдээлэл болно. Мэдээллийг сарын болон жилийн давтамжтайгаар авч доорх үзүүлэлтүүдийг тооцдог.

Сарын давтамжтайгаар: *“Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн сарын мэдээ”-ний маягтаар үйлдвэрийн газрын тухайн сарын болон оны өссөн дүнгийн мэдээллийг биет хэмжээ, үнийн дүнгийн мэдээллээр цуглуулан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг оны үнээр; бүтээгдэхүүний нийт борлуулалт, үүнээс гадаад, дотоодын борлуулалт, нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, зарим гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний тухайн сард борлогдоогүй үлдэгдэл, ажиллагчдын тоо, үүнээс ажилчдын тоо зэрэг үзүүлэлтийг тооцдог.*

Жилийн давтамжтайгаар: *“Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааны дэлгэрэнгүй мэдээ”, “Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааны хураангуй мэдээ” гэсэн маягтуудаар тухайн жилийн эхний болон эцсийн үлдэгдэл, орлого, худалдан авсан барааг дахин борлуулснаас олсон орлого, үйлдвэрлэлд зарцуулсан түүхий эд, материал, үйлдвэрлэлийн бусад зардал, ажиллагчдын цалин, татвар, татаас зэрэг орлого, зарлагын дэлгэрэнгүй мэдээллийг цуглуулан нийт гаргалт, завсрын хэрэглээ, аж үйлдвэрийн салбарын нэмэгдэл өртгийг тооцдог.*

Оршил

Аливаа улс орны хөгжлийн гол түлхүүр нь аж үйлдвэрийн хөгжил байдаг. Аж үйлдвэрийн салбар нь төрийн болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаанд түшиглэсэн, өндөр бүтээмжтэй дэвшилтэт техник технологи нэвтрүүлэх, өрсөлдөх чадвар бүхий экспортыг дэмжих, импортыг орлох бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах Монгол улсын хөгжлийн тэргүүлэх салбар юм.

2017 оны байдлаар 3 улсын үйлдвэрийн газар, 55 хувийн аж ахуй нэгжүүд нийт 1690 ажиллагсадтайгаар 121.4 тэрбум төгрөгийн 80 нэрийн аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, хөдөлмөрийн бүтээмж 64.6 сая төгрөг болжээ. 2010 оны зэрэгцүүлэх үнээр тооцсоноор нийт үйлдвэрлэлт 1.6 дахин өсч, ажиллагсадын тоо 2.4 хувиар буурав. Аж үйлдвэрийн нийт үйлдвэрлэлийг тооцоход 1967, 1986, 1995, 2000, 2005 оныг зэрэгцүүлэх үнийн суурь болгож байсныг 2017 оны 1 дүгээр сараас эхлэн 2010 оны үнийг суурь болгосон. Аж үйлдвэрийн салбарын 80 орчим нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг сар бүрийн мэдээлэлд хамрууллаа.

Манай аймгийн аж үйлдвэрийн салбарт 80 орчим нэр төрлийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаагаас алт, гянтболдын баяжмал, хайлуур жоншны баяжмал, шохойн чулуу, угаасан ноос, сувагжуулалт, түгээсэн цэвэр ус, төмрийн хүдэр, монгол дээл, сүлжмэл эдлэл, нарийн боов, эсгий гутал, ажлын хувцас, ундаа рашаан зэрэг гол нэр төрлийн 15 бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хэмжээ нийт үйлдвэрлэлтэд 90 гаруй хувийг эзэлдэг.

Хоёр. Аж үйлдвэр, барилга, үйлчилгээний салбарын өнөөгийн байдал

Аймагт бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж байгууллагын тоо

Аймгийн хэмжээнд 2016 онд 1919 аж ахуйн нэгж бүртгэлтэйгээс үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь 1221 аж ахуйн нэгж байгууллага, үйл ажиллагаа явуулаагүй 698 аж ахуйн нэгж байгууллага байна.

Үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуулийн этгээд, аж ахуйн нэгж байгууллагын тоо, салбарын ангилалаар

ХУГАЦАА	2014	2015	2016	2017	2017% 2016%
БҮГД	1085	1125	1221	1267	103.8%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт	330	322	341	348	102.1%
Боловсруулах үйлдвэр	11	7	9	8	88.9%
Уул уурхай, олборлох үйлдвэр	76	65	71	77	108.5%
Цахилгаан хий	4	4	4	4	100.0%
Барилга	36	31	32	33	103.1%
Бөөний жижиглэн худалдаа, гэр ахуйн барааны засвар	164	155	177	195	110.2%
Зочид буудал, зоогийн газар	36	29	34	36	105.9%
Тээвэр агуулахын аж ахуй, холбоо	21	28	32	36	112.5%
Санхүүгийн гүйлгээ хийх үйл ажиллагаа	17	20	22	22	100.0%
Үл хөдлөх хөрөнгө, түрээс бизнесийн	20	30	36	39	108.3%
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах даатгалын	51	52	54	51	94.4%
Боловсролын салбарын үйл ажиллагаа	84	87	89	89	100.0%
Эрүүл мэнд нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	143	151	156	158	101.3%
Нийгэм бие хүнд үзүүлэх бусад үйлчилгээ	92	144	164	171	104.3%

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын регистрийн санд 2016 онд 2043 аж ахуйн нэгж, байгууллага бүртгэлтэй байгаагийн 1267 буюу 62.0 хувь нь үйл ажиллагаа явуулжээ. Регистрийн санд бүртгэлтэй, үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын 356 буюу 28.1 хувь нь Зуунмод суманд байна.

Байгууллагын регистрийн санд бүртгэлтэй ААНБ үйл ажиллагаа эрхлэлтийн байдалаар сумдаар

Сумд	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа	Үйл ажиллагаа эхлээгүй байгаа	Үйл ажиллагаа түр зогсоосон	Үйл ажиллагаа бүрэн зогсоосон	Бусад	Нийт
Алтанбулаг	28	7	9	1		45
Аргалант	28	2	9	1	2	42
Архуст	14	4	2			20
Батсүмбэр	57	30	12	2	1	102
Баян	20	1	3			24
Баяндэлгэр	19	2	2	1		24
Баянжаргалан	10	3	4	1	1	19
Баян-Өнжүүл	25	7	4			36
Баянхангай	12	1	18	2	1	34
Баянцагаан	22	7	5			34
Баянцогт	28	2	5	1	3	39
Баянчандмань	66	15	22	1		104
Борнуур	59	11	29	9	3	111
Бүрэн	18	11	3	2		34
Дэлгэрхаан	12	1	2			15
Жаргалант	92	16	23	1	5	137
Заамар	55	36	27		1	119
Зуунмод	356	141	97	9	5	608
Лүн	36	8	6			50
Мөнгөнморьт	28	6	4	2		40
Өндөрширээт	25	4	4	3		36
Сүмбэр	42	4	7	1		54
Сэргэлэн	26	8	17			51
Угтаалцайдам	39	6	11	2		58
Цээл	67	8	2	4	3	84
Эрдэнэ	44	8	14		1	67
Эрдэнэсант	39	8	7	2		56
Дүн	1267	357	348	45	26	2043

Үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ сумдаар, хариуцлагын хэлбэрээр

Сумд	Хувьцаат компани	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани	Бүх гишүүд нь хариуцлагатай нөхөрлөл	Зарим гишүүд нь хариуцлагатай нөхөрлөл	Хоршоо	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар	Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар	Төсөвт байгууллага	Төрийн бус байгууллага	Бусад	Нийт
Алтанбулаг		12			3			6	7		28
Аргалант		14			2		1	5	6		28
Архуст		7			1			5	1		14
Батсүмбэр	1	33	1		8			7	6	1	57
Баян		8			4	1		7	0		20
Баяндэлгэр		7			4			5	3		19
Баянжаргалан		2		2	1			5	0		10
Баян-Өнжүүл		11			2			5	7		25
Баянхангай		4			3			5	0		12
Баянцагаан		12			5			5	0		22
Баянцогт		14			5			5	4		28
Баянчандмань	2	32	1	1	8			8	14		66
Борнуур	1	35	3	2	6	1		5	6		59
Бүрэн		9			3			6	0		18
Дэлгэрхаан		4			1			6	1		12
Жаргалант		59	5	2	7			9	10		92
Заамар	1	39			4			8	3		55
Зуунмод	4	231	4	1	6		2	45	62	1	356
Лүн		19			6	1		6	4		36
Мөнгөнморьт		11			5			6	6		28
Өндөрширээт		5		2	4			5	9		25
Сүмбэр	2	24			7			5	4		42
Сэргэлэн		11	1	1	3			5	5		26
Угтаалцайдам		26		1	3			6	3		39
Цээл		42	5	7	3			6	4		67
Эрдэнэ		28	1		3			7	5		44
Эрдэнэсант	1	19		1	7			5	6		39
Дүн	12	718	21	20	114	3	3	198	176	2	1267

Аж үйлдвэр

1. Аймгийн эдийн засагт аж үйлдвэрийн салбарын эзлэх хувь

Аж үйлдвэрийн салбар нь аймгийн эдийн засгийн хөгжилд голлох байр суурь эзэлдэг салбар юм. Манай аймаг 2017 оны байдлаар 1.3 мянган аж ахуйн нэгж, байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагийн 7.0 хувь нь аж үйлдвэрийн салбарынх юм. Манай аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 171.6 тэрбум ₮ буюу 33.8 хувийг тус салбар эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он- Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалаар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАРЫН ДҮН	21626.0	35263.3	35277.0	44191.8	88982.0	128346.8	136364.4	171600.0	125.8% ↑
B Уул уурхай, олборлолт	803.4	3366.5	2563.4	994.0	34302.1	65694.9	72562.7	97049.4	133.7% ↑
C Боловсруулах үйлдвэрлэлт	19659.0	30704.0	30985.5	41531.9	52110.7	59849.5	61417.6	71965.7	117.2% ↑
D Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1020.8	1103.5	1565.0	1448.9	2241.7	2434.5	2030.2	2199.2	108.3% ↑
Ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	142.8	89.3	163.1	217.0	327.5	367.9	353.9	385.7	109.0% ↑
Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлд тухайн салбаруудын эзлэх хувийн жин									
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАРЫН ДҮН	12.2%	16.4%	12.7%	11.8%	18.8%	23.7%	26.7%	33.1%	6.4%
B Уул уурхай, олборлолт	0.5%	1.6%	0.9%	0.3%	7.2%	12.1%	14.2%	18.7%	4.5%
C Боловсруулах үйлдвэрлэлт	11.1%	14.3%	11.1%	11.1%	11.0%	11.0%	12.0%	13.9%	1.8%
D Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.6%	0.5%	0.6%	0.4%	0.5%	0.4%	0.4%	0.4%	0.0%
Ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	0.1%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.0%

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2016 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Аж үйлдвэрийн салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 356.8 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 46.5 хувийг уул уурхай олборлох аж үйлдвэр, 51.5 хувийг боловсруулах аж үйлдвэр, 1.7 хувийг цахилгаан хий уур агааржуулалт, 0.3 хувийг ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагааны дэд салбаруудад тус тус үйлдвэрлэжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ холимог орлого
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАРЫН ДҮН	356781.5	185181.4	171600.1	11219.5	4615.1		155765.5
B Уул уурхай, олборлолт	166102.6	69053.2	97049.4	6692.3	3396.7		86960.4
C Боловсруулах үйлдвэрлэлт	183954.3	111988.7	71965.6	2495.0	456.1		69014.5
D Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	6158.8	3959.5	2199.3	1897.9	535.6		-234.2
Ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	565.8	180.0	385.8	134.3	226.7		24.8

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

2. Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэр

Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбар нь аж үйлдвэрийн салбарт томоохон хувийн жин эзэлдэг чухал салбар юм. Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбарын голлох бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэр төрлөөр буюу олон улсын эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал 4.0-р дараах 5 дэд салбарт ангилна.

1. Нүүрс олборлолт
2. Газрын тос олборлолт
3. Металлын хүдэр олборлолт
4. Бусад ашигт малтмал олборлолт
5. Уул уурхай олборлолтын туслах бусад үйл ажиллагаа

Сүүлийн жилүүдэд уул уурхай, эрдэс баялгийн салбар хурдацтайгаар хөгжиж, Монгол улсын эдийн засгийн тэргүүлэх салбарын нэг болж байна. Стратегийн ач холбогдол бүхий томоохон ашигт малтмалын орд, газрууд эдийн засгийн эргэлтэд орсон нь уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийг цаашид өсөх нөхцлийг бүрдүүлдэг.

Аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлд уул уурхай, олборлох үйлдвэрийн салбарын эзлэх хувь 2018 онд 46.5 хувь, 2016 онд 36.9 хувийг эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор сая төг

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн н элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ холимог орлого
B Уул уурхай, олборлолт	166102.6	69053.3	97049.4	6692.3	3396.8		86960.4
07 Металлын хүдэр болборлолт	164242.4	67411.2	96831.2	6194.2	3265.0		87372.1
08 Бусад ашигт малтмал олборлолт	507.5	1077.2	-569.7	210.4	110.7		-890.8
09 Уул уурхай, олборлолтын туслах үйл ажиллагаа	1352.7	564.9	787.9	287.7	21.1		479.1

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Уул уурхай, олборлох үйлдвэрийн салбарын ДНБ-ий 99.8 хувийг металлын хүдэр олборлолт, 0.8 хувийг уул уурхайн олборлолтын туслах үйл ажиллагааны дэд салбарууд бүрдүүлжээ. Харин бусад ашигт малтмалын олборлолт 0.6 хувиар хорогдуулсан.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалын дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
B Уул уурхай, олборлолт	803.4	3366.6	2563.4	994	34302.1	65694.9	72562.7	97049.4	133.7% ↑
05 Чулуун, хүрэн нүүрс олборлолт		306.7	222.2	302.7					
07 Металлын хүдэр болборлолт	405.9	3046.3	2394.6	626	34103.5	65319.7	72128.4	96831.2	134.2% ↑
08 Бусад ашигт малтмал олборлолт	397.5	13.6	-67.7	65.3	197.2	135.5	126.8	-569.7	-449.3% ↓
09 Уул уурхай, олборлолтын туслах үйл ажиллагаа			14.3		1.4	239.7	307.5	787.9	256.2% ↑

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2015 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

2.1 Алт олборлолт

Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хууль 2009 онд батлагдан, хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор алтны үйлдвэрлэлийн хэмжээ харьцангуй буурч байсан билээ. Засгийн газраас алтны олборлолтыг дэмжиж хууль эрхзүй, татварын таатай нөхцөл бүрдүүлснээр 2014 оноос үйлдвэрлэл өссөн. Цаашид ч алт олборлолтыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай хэмээн үзэж, 2016 онд Сангийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, Монгол банкны хамтарсан ажлын хэсэг байгуулагдан, “Алт-2” хөтөлбөрийг боловсруулж, 2017 оноос хэрэгжүүлэхээр ажиллажээ. (Ашигт малтмал, газрын тосны газар)

Алт олборлолт 2017 онд 928.4 кг болж, өмнөх оноос 238.9 кг-аар буюу 34.6 хувиар өсч, 2015 оноос 132.1 кг буюу 12.5 хувиар буурав. 2012 оноос 918.6 кг буюу 93.7 дахин өслөө.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 5 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	MAJOR COMMODITIES	Хэмжих нэгж	units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Алт	Gold	кг	kg	9.8	4.7	575.0	1060.5	689.5	928.4	134.6%

а. Бусад ашигт малтмал олборлолт

Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн зарим гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өмнөх онтой харьцуулахад 2017 онд төмрийн хүдэр, шохойн чулуу, гянтболдын баяжмал өсөж, харин хайлуур жоншны баяжмал буурлаа.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 5 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэр	Mining and duarring									
Шохойн чулуу	Lime stone	тн	tons	5400	10400	265	4597	12360.9	22833	185 ↑
Төмрийн хүдэр	Iron ore	тн	tons			5647	3800	13203	15600	118 ↑
Гянтболдын баяжмал	Tangsten concentrate	тн	tons	660	106.3	604.2	374	216	351	163 ↑
Хайлуур жоншны баяжмал	Fluor spar concentrate	тн	tons	13800	9800	29662	12900	15234	8700	57 ↓

3. Боловсруулах аж үйлдвэр

Боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарт дараах дэд салбаруудыг багтаан авч үздэг.

- Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Ундааны үйлдвэрлэл
- Тамхи үйлдвэрлэл
- Нэхмэлийн үйлдвэрлэл
- Хувцас үйлдвэрлэл
- Арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт
- Тавилгаас бусад мод болон модон бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Цаас болон цаасан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл
- Хэвлэх, дуу бичлэгийн хувилах, дахин үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа
- Кокс болон газрын тосны боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйл ажиллагаа
- Хими, химийн төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Эм, эм бэлдмэл, химийн болон ургамлын гаралтай эмийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Резинэн болон хуванцар бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл

- Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн эдлэл үйлдвэрлэл
- Металл үйлдвэрлэл
- Машин, тоног төхөөрөмжөөс бусад металл бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Компьютер, электроник болон хараа зүйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл
- Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл
- Дээрх дэд салбарт ороогүй бусад машин, тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл
- Моторт авто тээврийн хэрэгсэл, чиргүүл, хагас чиргүүл үйлдвэрлэл
- Тээврийн хэрэгслийн бусад тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл
- Тавилга үйлдвэрлэл
- Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл
- Машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар үйлчилгээ

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалийн дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
С Боловсруулах үйлдвэрлэл	19658.9	30704.0	30985.7	41531.7	52110.8	59849.6	61417.6	71965.6	117.2% ↑
10 Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	15823.4	25768.0	25588.4	36356.4	47202.4	54843.9	55191.4	69188.0	125.4% ↑
11 Ундааны үйлдвэрлэл	1563.6	1927.0	2177.4	1703.4	173.4	104.2	83.8	-697.8	-832.7% ↓
13 Нэхмэлийн үйлдвэрлэл	679.4	805.6	1122.4	1202.6	2219.6	1765.6	2235.8	2721.9	121.7% ↑
14 Хувцас үйлдвэрлэл	422.6	590.6	498.8	558.5	508.4	883.8	1070.4	1270.0	118.6% ↑
15 Арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	292.5	441.3	361.4	360.9	439.6	633.8	809.8	950.5	117.4% ↑
Тавилгаас бусад мод болон модон бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл; сүрэл, дэрсэн эдлэл үйлдвэрлэл	476.5	785.2	573.7	559.1	762.9	969.9	1192.1	-2873.8	-241.1% ↓
17 Цаас болон цаасан бүтээгдэхүүний Хэвлэх, дуу бичлэгийн хувилах, дахин үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа			3.9	8.4	19.6	12.5	7.8	10.7	137.2% ↑
20 Хими, химийн төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	4.0	2.6	3.0	3.1	5.6				
22 Резинэн болон хуванцар бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл						5.7	10.1	0.8	7.9% ↓
Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн эдлэл үйлдвэрлэл	135.3	250.4	405.8	449.7	261.2	234.4	325.9	969.4	297.5% ↑
24 Металл үйлдвэрлэл	54.0	3.9	26.8	7.6	386.7	220.5	171.2		
Машин, тоног төхөөрөмжөөс бусад металл бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	121.9		118.4	68.4	39.4	29.0	33.7	32.4	96.1% ↓
27 Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл				150.6	0.3				
31 Тавилга үйлдвэрлэл				4.0		0.7			
Машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар, үйлчилгээ	85.7	129.4	105.7	99.0	91.7	145.6	192.2	231.6	120.5% ↑

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2016 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Боловсруулах салбарын бүтцийг дэд салбараар авч үзвэл 2017 онд хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл 96.1 хувь, нэхмэлийн үйлдвэрлэл 3.8 хувь, хувцас үйлдвэрлэл 1.8 хувь, арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл 1.3 хувь, төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн эдлэл үйлдвэрлэл, 1.3 хувь, машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар, үйлчилгээ 0.3 хувийг тус бүр бүрдүүлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн н элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ холимог орлого
С Боловсруулах үйлдвэрлэл	183954.4	111988.7	71965.7	2495.1	456.1		69014.5
10 Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	164687.1	95499.2	69187.9	105.7	103.5		68978.7
11 Ундааны үйлдвэрлэл	616.4	1314.1	-697.7	74.3	114.6		-886.6
13 Нэхмэлийн үйлдвэрлэл	6444.9	3723.0	2721.9	822.2	133.8		1765.9
14 Хувцас үйлдвэрлэл	3094.3	1824.2	1270.1	408.9	5.3		855.9
15 Арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	2126.6	1176.2	950.4	379.0	0.0		571.4
Тавилгаас бусад мод болон модон бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл; сүрэл,							
16 дэрсэн эдлэл үйлдвэрлэл	3194.7	6068.4	-2873.7	221.5	31.1		-3126.3
17 Цаас болон цаасан бүтээгдэхүүний	483.5	321.6	161.9	100.5	20.2		41.2
Хэвлэх, дуу бичлэгийн хувилах, дахин үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа	58.9	48.1	10.8	8.1	0.0		2.7
18 Хими, химийн төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0.0		0.0				
20 Резинэн болон хуванцар							
22 бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0.8		0.8				0.8
Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн							
23 эдлэл үйлдвэрлэл	2687.1	1717.8	969.3	325.6	45.6		598.1
24 Металл үйлдвэрлэл	0.0		0.0				
25 Машин, тоног төхөөрөмжөөс бусад металл бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	103.4	70.9	32.5	24.8	2.0		5.7
Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл	0.0		0.0				
31 Тавилга үйлдвэрлэл	0.0		0.0				
Машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар, үйлчилгээ	456.8	225.2	231.6	24.5			207.1

БОЛОВСРУУЛАХ салбарын нийт дүнд дэд салбаруудын эзлэх хувийн жин

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн н элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ холимог орлого
С Боловсруулах үйлдвэрлэл	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%		100.0%
10 Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	89.5%	85.3%	96.1%	4.2%	22.7%		99.9%
11 Ундааны үйлдвэрлэл	0.3%	1.2%	-1.0%	3.0%	25.1%		-1.3%
13 Нэхмэлийн үйлдвэрлэл	3.5%	3.3%	3.8%	33.0%	29.3%		2.6%
14 Хувцас үйлдвэрлэл	1.7%	1.6%	1.8%	16.4%	1.2%		1.2%
15 Арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл	1.2%	1.1%	1.3%	15.2%	0.0%		0.8%
Тавилгаас бусад мод болон модон бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл; сүрэл,							
16 дэрсэн эдлэл үйлдвэрлэл	1.7%	5.4%	-4.0%	8.9%	6.8%		-4.5%
17 Цаас болон цаасан бүтээгдэхүүний	0.3%	0.3%	0.2%	4.0%	4.4%		0.1%
Хэвлэх, дуу бичлэгийн хувилах, дахин үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа	0.0%	0.0%	0.0%	0.3%	0.0%		0.0%
18 Хими, химийн төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%		0.0%
20 Резинэн болон хуванцар							
22 бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%		0.0%
Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн							
23 эдлэл үйлдвэрлэл	1.5%	1.5%	1.3%	13.0%	10.0%		0.9%
24 Металл үйлдвэрлэл	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%		0.0%
25 Машин, тоног төхөөрөмжөөс бусад металл бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл	0.1%	0.1%	0.0%	1.0%	0.4%		0.0%
Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%		0.0%
31 Тавилга үйлдвэрлэл	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%		0.0%
Машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар, үйлчилгээ	0.2%	0.2%	0.3%	1.0%	0.0%		0.3%

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

3.1 Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэл

Боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарт хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэлийн салбарын эзлэх хувийн жин 2017 онд 96.1 хувь байна. Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн салбар нь дараах дэд бүлгээс бүрддэг.

1. Мах, загас, жимс, ногоо, өөх, тос боловсруулалт
2. Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл
3. Үр тарианы гурил, цардуул, малын тэжээл үйлдвэрлэл
4. Хүнсний бусад бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл
5. Ундаа үйлдвэрлэл /согтууруулах ундаа ороод/

Мах, махан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

2017 онд өрхийн аж ахуйн түвшинд анхан шатны боловсруулалт хийж энгийн аргаар бэлтгэсэн 144.6 тэрбум төгрөгийн махан бүтээгдэхүүнийг олон улсын аргачллын дагуу энэ дэд салбарт оруулж тооцдог болно.

Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

2017 онд өрхийн аж ахуйн түвшинд анхан шатны боловсруулалт хийж энгийн аргаар бэлтгэсэн 18.8 тэрбум төгрөгийн сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийг (тараг, цөцгий, зөөхий, өрөм, шар тос, айраг, бяслаг, аарц, ааруул, эээгий, нэрмэл архи зэрэг) олон улсын аргачллын дагуу энэ дэд салбарт оруулж тооцсон.

Ундаа үйлдвэрлэл

Ундаа үйлдвэрлэлийн бүлэгт архи, спирт, дарс, пиво, хийжүүлсэн цэвэр ус, рашаан, амтат ус, ундаа, сироп, жүүс зэрэг нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл ордог.

2017 онд 365.7 мянган литр цэвэр ус, рашаан үйлдвэрлэжээ.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Ундаа, рашаан	Soft drinks	мян.литр	thous.l	439.2	159.5	443.6	235.3	271.8	365.7	134.5 ↑
Архи, дарс	Alcohol drinks	мян.литр	thous.l	21.8	1.8	4.7	0.4			

3.2 Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн салбарт барилгын гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох цемент, шохой, бетон зуурмаг, шавардлагын зуурмаг, хөнгөн бетон, вакуум цонх, хаалга, хөөсөнцөр хавтан, хүрмэн блок, төмөр бетон эдлэл, металл бэлдэц, металл цувимал, улаан тоосго, замын хавтан, хашлага зэрэг бүтээгдэхүүн ий үйлдвэрлэл ордог.

2017 онд барилгын материалын бүтээгдэхүүн болох шохой 722.4 тонн, хөнгөн блок үйлвэрлэл 103.9 тонн, барилгын хаалга, цонх 570 мян.м2 үйлдвэрлэжээ.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Шохой	Lime	тн	tons	4474.5	3866.7	2215.0	3961.0	1736.0	722.4	41.6 ↓
Хөнгөн блок	Basalt blocks	тн	tons	111.6	154.8	655.1	167.7	40.0	103.9	259.8 ↑
Товарын арматур	Armaturo product Building door and	тн	tons	1342.0	833.0	880.0	250.0	75.0		0.0 ↓
Барилгын хаалга, цонх	windows	мян.м2	thous.m2	642.5	2027.0	2037.0	773.6	233.0	570.0	244.6 ↑

3.3 Ноос, ноолууран бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл

Ноос ноолууран бүтээгдэхүүний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох угаасан ноос 2017 онд 422.2 тонн болж 2016 оноос 200.0 тонн буюу 32.1 хувиар, эсгий 0.9 мян.метрээр буюу 56.2 хувиар тус тус буурч, эсгий гутал 10452 хос ширхэг болж 2016 оноос 6426 хос ширхэгээр буюу 48.8 хувиар өслөө.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Угаасан ноос	Scoured wool	тн	tons	112.9	298.5	289.1	432.9	622.2	422.2	67.9 ↓
Эсгий гутал бүгд	Felt boots	хос	pairs	10404	9285	8687	3602	7026	10452	149 ↑
Эсгий	Felt	мян.метр	thous.m	750.7	17.3	23.9	13.5	1.6	0.7	43.8 ↓

3.4 Арьс ширний үйлдвэрлэл

Арьс ширэн бүтээгдэхүүний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох савхин гутал 2017 онд 13.1 мянган хос, монгол гутал 32 хос үйлдвэрлэсэн. Үйлдвэрлэсэн савхин гутлын тоо өмнөх оноос 4433 хос буюу 51.0 хувиар өссөн бол монгол гутлын тоо 133 хосоор буюу 4.2 дахин буурав.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Савхин гутал бүгд	Leather footwear	хос	pairs	6568	17118	13562	13139	8694	13127	151.0 ↓
Монгол гутал бүгд	Mongolian traditional boots	хос	pairs	387	126	488	1676	165	32	19.4 ↑

3.5 Оёмол бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл

Оёмол бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг гол нэр төрлөөр нь авч үзвэл 2017 онд монгол дээл, тэрлэг 8.2 мянган ширхэг, ажлын хувцас 8.0 мянган ширхэг, цамц 3.1 мянган ширхэг, 1.5 мянган ширхэг, платье 774 ширхэг, эмэгтэй хослол 19 хос, өмд костюм 14 хос, бээлий 0.3 мянган хосыг тус тус үйлдвэрлэв.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Монгол дээл, тэрлэг бүгд	Mongolian traditional costume "Deel"	ширхэг	pieces	7765	13779	8353	8968	12368	8198	66.3 ↓
Эмэгтэй хослол	Female suits	хос	pairs	2453	1639	2297	373	659	19	2.9 ↓
Ажлын хувцас	work clothes	ширхэг	pieces		2683	5651	3975	5771	7999	138.6 ↑
Костюм	Suits	хос	pairs	7	1	6174	2	43	14	32.6 ↓
Цамц, желет	Sweater	ширхэг	pieces	1058	2134	25280	13427	2502	3123	124.8 ↑
Өмд	Troosers @ pants	ширхэг	pieces	52	38	3786	593	465	1548	332.9 ↑
Даашинз	Dress	ширхэг	pieces		19710	4	2	10	774	7740.0 ↑
Хөвөнтэй бээлий	wadded glovens	ширхэг	pieces	1026	1478	16973	10875	1172	339	28.9 ↓

4. Цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл, усан хангамж

Цахилгаан, дулааны эрчим хүчний дэд салбарт 2017 онд оны үнээр 6.7 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлд 1.9 хувийг эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн н элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ хολимог орлого
D ЦАХИЛГААН, ХИЙ, УУР, АГААРЖУУЛАЛТ	6158.7	3959.5	2199.2	1897.9	535.6		-234.2
35 Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	6158.7	3959.5	2199.2	1897.9	535.6		-234.2
E АЖИЛЛАГАА	565.8	180.0	385.8	134.3	226.7		24.8
36 Ус цуглуулах, ариутгах, ус хангамж	45.7	21.2	24.5				24.5
38 боловсруулах үйл ажиллагаа	520.1	158.8	361.3	134.3	226.7		0.3

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалын дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
D ЦАХИЛГААН, ХИЙ, УУР, АГААРЖУУЛАЛТ	1020.8	1103.5	1565	1448.9	2241.7	2434.5	2030.2	2199.2	108.3% ↑
35 Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1020.8	1103.5	1565	1448.9	2241.7	2434.5	2030.2	2199.2	108.3% ↑
E АЖИЛЛАГАА	142.8	89.3	163.1	217	327.6	367.8	353.9	385.7	109.0% ↑
36 Ус цуглуулах, ариутгах, ус хангамж	13.4	9.7	7.3	9.4	8.2	13.4	11.5	24.5	213.0% ↑
38 боловсруулах үйл ажиллагаа	129.4	79.6	155.8	207.6	319.4	354.4	342.4	361.2	105.5% ↑

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2016 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

4.1 Дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл

2017 онд 160.6 мянган гигакалори дулаан үйлдвэрлэсэн нь 2016 оноос 0.9 мянган гигакалори буюу 0.6 хувиар буурлаа.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Дулааны эрчим хүч	Thermal energy	мян.г.кл	thous.Gcal	275.2	266.1	207.5	180.8	161.5	160.6	99.4 ↓

а. Ус хангамж бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа

2017 онд ус хуримтлуулах, ариутгах, ус хангамж 45.7 сая төгрөг, бохир ус хуримтлуулах, цэвэршүүлэх, хог хаягдал цуглуулах, ариутгах, боловсруулах үйл ажиллагаа 520.1 сая төгрөгний үйлдвэрлэлт явууллаа.

ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ /сүүлийн 6 жилээр/ PRODUCTION OF MAJOR COMMODITIES

Гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн	Major commodities	Хэмжих нэгж	Units	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016
Түгээсэн цэвэр ус	Distribution water Collection, purification and distribution water	мян.м3	thous.m3	418.2	359.2	422.5	381.5	723.0	606.4	83.9 ↓
Сувагжуулалт		мян.м3	thous.m3	105.2	159.1	49.8	53.4	224.2	248.5	110.8 ↑

Өмчийн бүх төрлийн аж үйлдвэрийн газрууд 2017 онд (2010 оны зэрэгцүүлсэн үнэнд шилжүүлснээр) 109.1 тэрбум ₮-ийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь 2016 оноос 1.6 дахин буюу 66.4 тэрбум ₮-өөр өслөө.

Аймгийн нийт бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл өссөн нь ашигт малтмал олборлолт, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, үр тарианы гурил, хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, ус ундаа үйлдвэрлэл, хувцас үйлдвэрлэл, нэхмэлийн үйлдвэрлэл, төмрийн үйлдвэрлэл, дулаан, ус хариутгал хангамж үйлдвэрлэл өмнөх оноос 11.5 дахинаас 32.5 хувь буюу 58.6 тэрбумаас- 5.8 сая ₮-өөр өссөн нь нөлөөлөв.

Оны үнээр нийт бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлтэнд эзлэх сумдын үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний хувийн жингээс үзэхэд Заамар, Жаргалант, Баянчандмань, Зуунмод, Баянцогт, Баянцагаан, Эрдэнэ, Батсүмбэр сумд 47.3-0.4 (эдгээр сумдын үйлдвэрлэлт 98.3) хувийг эзлэв.

2017 оны нийт үйлдвэрлэлтэнд дулааны эрчим хүч 5.5, боловсруулах үйлдвэрлэл 6.9, ашигт малтмал олборлолт 87.5 хувийг тус тус эзлэв.

**Аймгийн аж үйлдвэрийн газруудын бүтээгдэхүүний нийт
үйлдвэрлэлт, борлуулалт 1980-2017 он ***

/сая.төг/

Он	Үйлдвэрлэлт	Борлуулалт
1980	501.1	79.4
1983	60.1	89.5
1985	57.2	79.1
1990	36.7	97.3
1991	68.3	127.0
1992	64.0	178.5
1993	478.2	454.6
1994	3513.4	3776.3
1995	7565.5	7813.3
1996	13624.3	13966.3
1997	25577.2	25140.8
1998	37200.3	36678.0
2000	40933.9	40707.0
2001	45488.4	45286.8
2002	24203.2	46863.6
2003	20324.4	51226.7
2004	25250.1	72967.9
2005	23032.5	77341.5
2006	30635.5	3349.0
2007	3367.5	4039.1
2008	5066.6	6936.3
2009	4412.1	7636.2
2010	3997.5	7721.2
2011	8025.2	13787.4
2012	9068.6	17337.1
2013	10868.0	19035.7
2014	23771.0	53307.8
2015	37876.8	88301.8
2016	42784.9	105321.7
2017	109144.8	121359.7

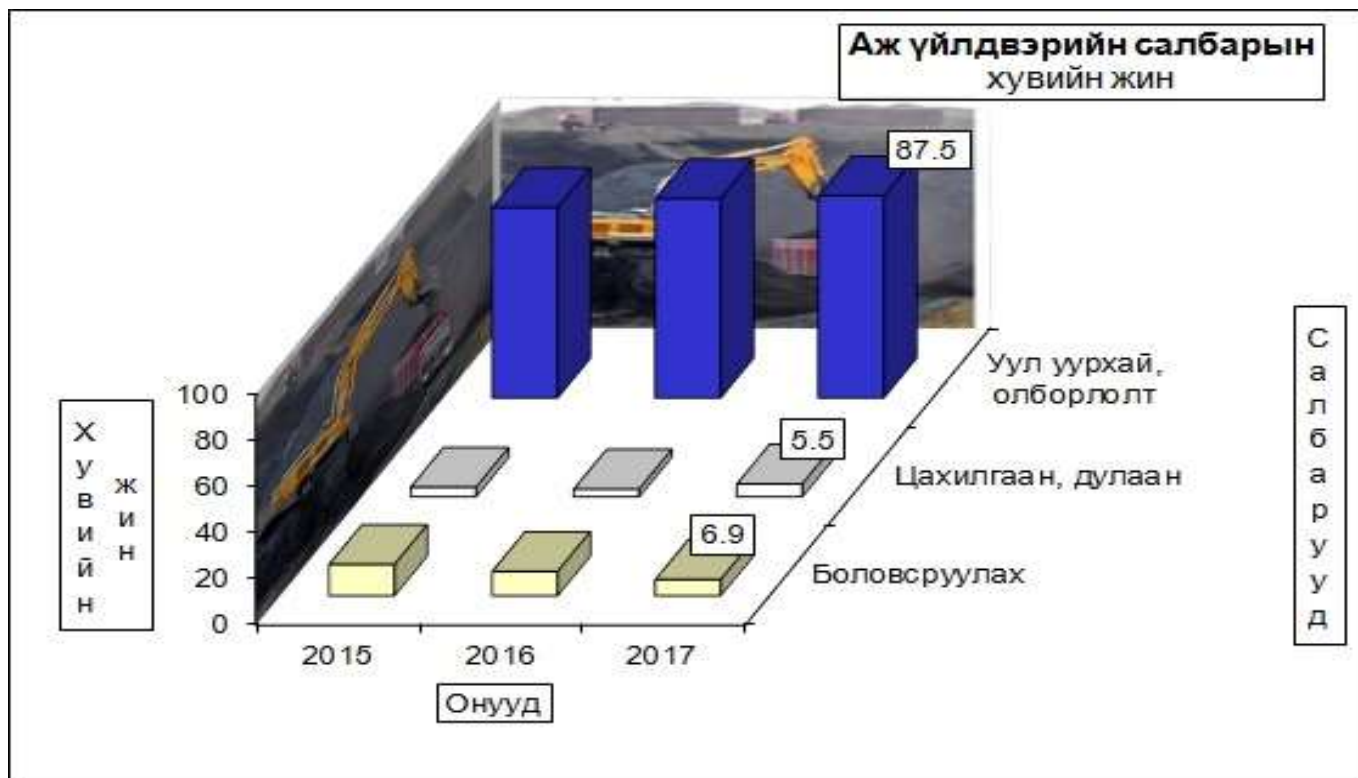
* Тухайн жилийн мэдээлэлд хамрагдсан ААНБ, иргэдийн дүнгээр

Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлт, борлуулалт сүүлийн 6 жилээр /сая.төг/ млн тог

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017% 2016
Нийт бүтээгдэхүүн- The total output	Бүгд - Total	9068.6	10868	23771	37876.8	42784.9	109144.9	255.1%
	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Manufacture of food products	845.1	1076.2	1053.5	1195.8	805.2	1418.5	176.2%
	Хэвлэлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Printing products	43.4	100.5	33.4	42.6	43.3	3.7	8.5%
	Хувцас, гутал үйлдвэрлэл-Clothing and footwear industry	593.3	767.4	1299.7	1569.5	1287.6	5742.4	446.0%
	Цахилгаан дулааны үйлдвэрлэл-Electricity,thermal energy	2331	2264.6	1753	1552.5	1397.9	6033	431.6%
	Уул уурхай олборлох үйлдвэрлэл-Mining and quarrying	1614.2	1649.7	15746.4	31214.2	36919.4	95551.5	258.8%
	Ойн аж ахуй/ мод, модон эдлэл/-Forestry / wood and wood products	3641.6	5009.6	3885	2302.2	2331.5	395.8	17.0%
Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүнд салбарын эзлэх хувь- The industrial sector in the GDP share	Бүгд - Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Manufacture of food products	9.3	9.9	4.4	3.2	1.9	1.3	
	Хэвлэлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Printing products	0.5	0.9	0.1	0.1	0.1	0.0	
	Хувцас, гутал үйлдвэрлэл-Clothing and footwear industry	6.5	7.1	5.5	4.1	3.0	5.3	
	Цахилгаан дулааны үйлдвэрлэл-Electricity,thermal energy	25.7	20.8	7.4	4.1	3.3	5.5	
	Уул уурхай олборлох үйлдвэрлэл-Mining and quarrying	17.8	15.2	66.2	82.4	86.3	87.5	
	Ойн аж ахуй/ мод, модон эдлэл/-Forestry / wood and wood products	40.2	46.1	16.3	6.1	5.4	0.4	
Борлуулалт-Sales	Бүгд - Total	17337.0	19035.6	53307.7	88302.0	105321.8	121359.8	115.2%
	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Manufacture of food products	1714.8	1356.0	1570.4	1645.5	1990.5	2028.6	101.9%
	Хэвлэлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Printing products	22.5	57.5	39.1	56.9	73.8	73.9	100.1%
	Хувцас, гутал үйлдвэрлэл-Clothing and footwear industry	3899.0	5836.6	6348.7	7598.6	7826.2	5783.1	73.9%
	Цахилгаан дулааны үйлдвэрлэл-Electricity,thermal energy	5331.4	6271.0	6391.4	6200.7	6915.3	6995.0	101.2%
	Уул уурхай олборлох үйлдвэрлэл-Mining and quarrying	4189.4	3795.9	36538.2	71659.5	87898.9	105338.2	119.8%
	Ойн аж ахуй/ мод, модон эдлэл/-Forestry / wood and wood products	2179.9	1718.6	2419.9	1140.8	617.1	1141.0	184.9%
Борлуулалтанд салбарын эзлэх хувь- The share of sales	Бүгд - Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Manufacture of food products	9.9	7.1	2.9	1.9	1.9	1.7	
	Хэвлэлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Printing products	0.1	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	
	Хувцас, гутал үйлдвэрлэл-Clothing and footwear industry	22.5	30.7	11.9	8.6	7.4	4.8	
	Цахилгаан дулааны үйлдвэрлэл-Electricity,thermal energy	30.8	32.9	12.0	7.0	6.6	5.8	
	Уул уурхай олборлох үйлдвэрлэл-Mining and quarrying	24.2	19.9	68.5	81.2	83.5	86.8	
	Ойн аж ахуй/ мод, модон эдлэл/-Forestry / wood and wood products	12.6	9.0	4.5	1.3	0.6	0.9	
Ажиллагсадын тоо- Number of employees	Бүгд - Total	1604.0	1633.0	1673.0	1636.0	1732.0	1690.0	97.6%
	Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Manufacture of food products	182	149	149	164	151	210	139.1%
	Хэвлэлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл-Printing products	2	2	2	4	4	6	150.0%
	Хувцас, гутал үйлдвэрлэл-Clothing and footwear industry	375	352	392	317	340	392	115.3%
	Цахилгаан дулааны үйлдвэрлэл-Electricity,thermal energy	745	751	714	580	590	414	70.2%
	Уул уурхай олборлох үйлдвэрлэл-Mining and quarrying	174	208	263	432	533	574	107.7%
	Ойн аж ахуй/ мод, модон эдлэл/-Forestry / wood and wood products	126	171	153	139	114	94	82.5%

АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ҮЙЛДВЭРЛЭЛТ, оны үнээр, сүүлийн 6 жилээр
SALES OF INDUSTRIAL OUTPUT, at current price

сая -₮ mln.tog

/сумдаар/	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он	Дүнд эзлэх хувь Percentage share to total					
							2012	2013	2014	2015	2016	2017
							Алтанбулаг	1303.1	906	1140.7	301.8	103.1
Аргалант	119.1	165.1	86.2	51.5	107.1	233.7	0.7	0.9	0.2	0.1	0.1	0.2
Архуст	119	91.9	60.6	127.3	53.0	55.1	0.7	0.5	0.1	0.2	0.1	0.0
Батсүмбэр	496.2	648.9	503.3	569.4	443.9	533.5	3.0	3.5	1.0	0.7	0.4	0.4
Баян	456.4	452.9	273	419.5	277.0	198.5	2.8	2.4	0.6	0.5	0.3	0.2
Баяндэлгэр	354.1	162.5	166.7	149.4	67.5	144.3	2.1	0.9	0.3	0.2	0.1	0.1
Баянжаргалан	115	152	104.6	151.7	142.6	66.3	0.7	0.8	0.2	0.2	0.1	0.1
Баян-Өнжүүл	85.1	91.8	51.5	60.0	77.6	6.3	0.5	0.5	0.1	0.1	0.1	0.0
Баянхангай	58.7	157.4	70.8	51.6	12.7	21.2	0.4	0.8	0.1	0.1	0.0	0.0
Баянцагаан	1363.6	1582.6	7143.5	3542.4	3995.5	2759.8	8.3	8.5	14.5	4.2	3.9	2.3
Баянцогт	2967.5	3085.8	2049.5	2429.0	4814.6	3485.5	18.0	16.5	4.2	2.9	4.7	2.9
Баянчандмань	2009.5	2028.3	18927.4	13209.1	14599.5	15887.4	12.2	10.8	38.3	15.7	14.1	13.2
Борнуур	534.3	763.1	835	324.2	146.6	300.5	3.2	4.1	1.7	0.4	0.1	0.2
Бүрэн	127.5	161	49.7	53.7	29.0	23.1	0.8	0.9	0.1	0.1	0.0	0.0
Дэлгэрхаан	108.3	78.2	71.3	41.2	204.2	32.9	0.7	0.4	0.1	0.0	0.2	0.0
Жаргалант	144.6	89.2	8125.4	15854.8	30306.6	30803.0	0.9	0.5	16.5	18.9	29.4	25.6
Заамар	179.2	290.5	191.8	38556.6	39145.0	57030.3	1.1	1.6	0.4	45.9	37.9	47.3
Лүн	193.1	171	29.7	54.0	65.4	36.6	1.2	0.9	0.1	0.1	0.1	0.0
Мөнгөнморьт	140.4	181.1	164.9	282.7	129.1	248.0	0.9	1.0	0.3	0.3	0.1	0.2
Өндөрширээт	105.4	160	179.3	237.2	32.1	77.3	0.6	0.9	0.4	0.3	0.0	0.1
Сүмбэр	48.5	99.8	4.4	20.2	42.1	16.2	0.3	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
Сэргэлэн	210.6	75.5	80.5	97.0	23.6	25.0	1.3	0.4	0.2	0.1	0.0	0.0
Угтаал	103.4	117.7	67.7	233.3	242.0	26.3	0.6	0.6	0.1	0.3	0.2	0.0
Цээл	162.4	166.8	139	175.7	91.2	177.5	1.0	0.9	0.3	0.2	0.1	0.1
Эрдэнэ	757.6	496.7	628.7	666.6	878.9	741.5	4.6	2.7	1.3	0.8	0.9	0.6
Эрдэнэсант	156.3	199.2	156.7	165.4	181.6	103.3	0.9	1.1	0.3	0.2	0.2	0.1
Зуунмод	4069.9	6134.8	8081.4	6187.3	6980.0	7258.0	24.7	32.8	16.4	7.4	6.8	6.0
Аймгийн дүн	16488.8	18709.8	49383.3	84012.4	103191.5	120543.6	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Төвийн бүс	7032.3	8790.7	16497.6	10188.4	11179.9	10301.5	42.6	47.0	33.4	12.1	10.8	8.5
Зүүн бүс	1942.5	1537.1	1398.5	1797.2	1548.0	1453.8	11.8	8.2	2.8	2.1	1.5	1.2
Баруун бүс	1194.3	1501.8	956.0	39568.6	40003.1	57528.6	7.2	8.0	1.9	47.1	38.8	47.7
Хойт бүс	6319.7	6880.2	30531.2	32458.2	50460.4	51259.8	38.3	36.8	61.8	38.6	48.9	42.5

2017 онд аж үйлдвэрийн гол нэр төрлийн 25 бүтээгдэхүүнээс 22 нэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл өнгөрсөн оноос нэмэгдлээ. Нэр төрлөөр нь үзвэл: сувагжуулалт, алт, шохойн чулуу, төмрийн хүдэр, гянтболдын баяжмал, талх, савхин гутал, гэрийн мод, ажлын хувцас, ундаа рашаан, бууз банш, арвайн гурил, шингэн сүү, эсгий гутал, куртка, өмд, цамц желет, хэрчсэн гурил, зүсмэл материал, хөнгөн блок, вакум цонх, төмөр эдлэл зэрэг бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл өсч, монгол дээл, түгээсэн цэвэр ус, монгол гутал, бланк, хүснэгт маягт, спорт хослол, төмөр эдлэл, нарийн боов, угаасан ноос, эмэгтэй хослол гэрийн модон эдлэл, жонш, дулаан, хөвөнтэй бээлий, ногооны консерв, бланкны үйлдвэрлэл буурав.

Аж үйлдвэрийн салбарын дүнгээр 2017 онд оны үнээр 121.4 тэрбум ₮-ийн бүтээгдэхүүн борлуулсан нь 2016 оноос 8.1 дахинаас 1.2 хувь буюу 17.4 тэрбумаас-0.8 сая ₮-өөр өслөө.

Оны нийт бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлтэнд эзлэх сумдын үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний хувийн жингээс үзэхэд Заамар, Жаргалант, Баянчандмань, Зуунмод, Баянцогт, Баянцагаан, Эрдэнэ, Батсүмбэр сумд 47.0-0.4 (эдгээр сумдын борлуулалт 98.3) хувийг эзлэв.

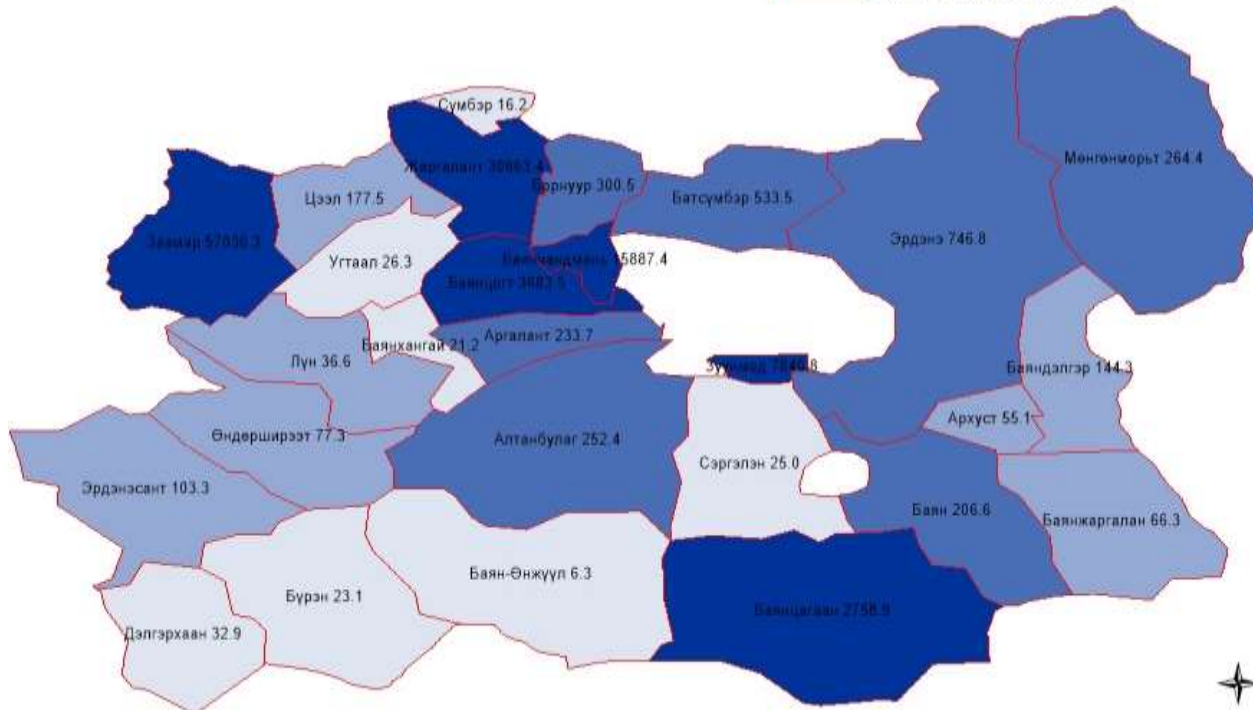
2017 оны борлуулалтанд дулааны эрчим хүч 5.8, боловсруулах үйлдвэрлэл 7.4, ашигт малтмал олборлолт 86.8 хувийг тус тус эзлэв.

АУ-ийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг газрын зургаар харуулбал

Интервал-сая төг	Сумын тоо
6.3-32.9	7
33.0-177.5	7
177.6-746.8	7
746.9-57030.3	6

Аймаг, сумын хилийн зааг

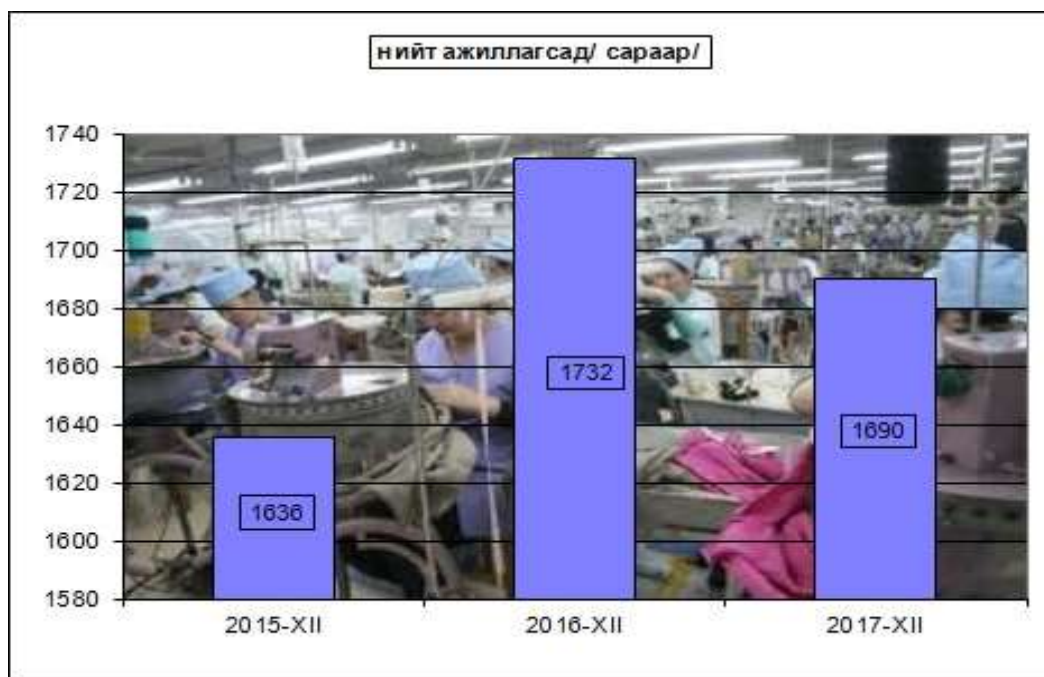
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ БОРЛУУЛАЛТ, оны үнээр, сүүлийн 6 жилээр
SALES OF INDUSTRIAL PRODUCTION, at current price

сая -₮ mln.tog

/сумдаар/	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он	Дүнд эзлэх хувь Percentage share to total					
							2012	2013	2014	2015	2016	2017
Алтанбулаг	1303.1	906.0	1015.7	301.8	103.1	252.4	7.5	4.8	2.1	0.3	0.1	0.2
Аргалант	119.1	164.8	86.2	51.5	107.1	233.7	0.7	0.9	0.2	0.1	0.1	0.2
Архуст	119.0	91.9	60.6	127.3	53.0	55.1	0.7	0.5	0.1	0.1	0.1	0.0
Батсүмбэр	496.2	650.9	503.3	569.4	443.9	533.5	2.9	3.4	1.0	0.6	0.4	0.4
Баян	648.0	566.7	347.1	450.2	240.6	206.6	3.7	3.0	0.7	0.5	0.2	0.2
Баяндэлгэр	354.1	162.5	180.7	149.4	67.5	144.3	2.0	0.9	0.4	0.2	0.1	0.1
Баянжаргалан	115.0	152.0	106.0	151.8	142.6	66.3	0.7	0.8	0.2	0.2	0.1	0.1
Баян-Өнжүүл	85.1	91.8	51.5	60.0	77.6	6.3	0.5	0.5	0.1	0.1	0.1	0.0
Баянхангай	58.7	157.4	76.4	51.6	12.6	21.2	0.3	0.8	0.2	0.1	0.0	0.0
Баянцагаан	1363.6	1582.6	7143.5	3542.4	3995.5	2758.9	7.9	8.3	14.6	4.0	3.8	2.3
Баянцогт	3384.5	3078.8	2052.2	5567.9	6071.0	3683.5	19.5	16.2	4.2	6.3	5.8	3.0
Баянчандмань	2009.5	2028.2	18927.4	14103.9	14599.5	15887.4	11.6	10.7	38.6	16.0	13.9	13.1
Борнуур	566.8	805.1	845.0	356.5	146.6	300.5	3.3	4.2	1.7	0.4	0.1	0.2
Бүрэн	127.5	160.2	49.7	53.7	29.0	23.1	0.7	0.8	0.1	0.1	0.0	0.0
Дэлгэрхаан	108.3	78.2	71.3	41.2	204.2	32.9	0.6	0.4	0.1	0.0	0.2	0.0
Жаргалант	144.6	89.2	8125.4	15854.8	30309.4	30803.4	0.8	0.5	16.6	18.0	28.8	25.4
Заамар	178.4	290.5	193.5	38558.6	39145.0	57030.3	1.0	1.5	0.4	43.7	37.2	47.0
Лүн	193.1	171.0	29.7	54.0	65.4	36.6	1.1	0.9	0.1	0.1	0.1	0.0
Мөнгөнморьт	140.4	184.3	164.9	300.0	129.1	264.4	0.8	1.0	0.3	0.3	0.1	0.2
Өндөрширээт	105.4	160.0	182.3	237.2	32.1	77.3	0.6	0.8	0.4	0.3	0.0	0.1
Сүмбэр	48.5	99.8	4.4	20.2	42.1	16.2	0.3	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
Сэргэлэн	210.9	75.5	80.5	97.0	23.6	25.0	1.2	0.4	0.2	0.1	0.0	0.0
Угтаал	103.4	117.7	67.7	233.3	242.0	26.3	0.6	0.6	0.1	0.3	0.2	0.0
Цээл	162.4	166.8	139.0	156.2	91.2	177.5	0.9	0.9	0.3	0.2	0.1	0.1
Эрдэнэ	757.6	496.7	628.8	627.6	878.9	746.8	4.4	2.6	1.3	0.7	0.8	0.6
Эрдэнэсант	156.3	199.2	169.7	155.1	181.6	103.3	0.9	1.0	0.3	0.2	0.2	0.1
Зуунмод	4277.7	6307.7	7729.9	6429.6	7887.8	7846.8	24.7	33.1	15.8	7.3	7.5	6.5
Аймгийн дүн	17337.2	19035.5	49032.4	88301.8	105322.0	121359.8	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Төвийн бүс	7240.4	8963.6	16021.1	10430.6	12087.6	10889.4	41.8	47.1	32.7	11.8	11.5	9.0
Зүүн бүс	2134.1	1654.1	1488.1	1806.3	1511.7	1483.5	12.3	8.7	3.0	2.0	1.4	1.2
Баруун бүс	1193.5	1501.0	979.3	39540.7	40003.0	57528.6	6.9	7.9	2.0	44.8	38.0	47.4
Хойт бүс	6769.2	6916.8	30543.9	36524.2	51719.6	51458.3	39.0	36.3	62.3	41.4	49.1	42.4

Аж үйлдвэрийн салбарт 2017 онд нийт 1690 хүн ажиллаж бүтээмж 64.6 сая ₮ байгаа нь 2015-2016 оны мөн үеүдээс 1.8-1.6 дахин өслөө.

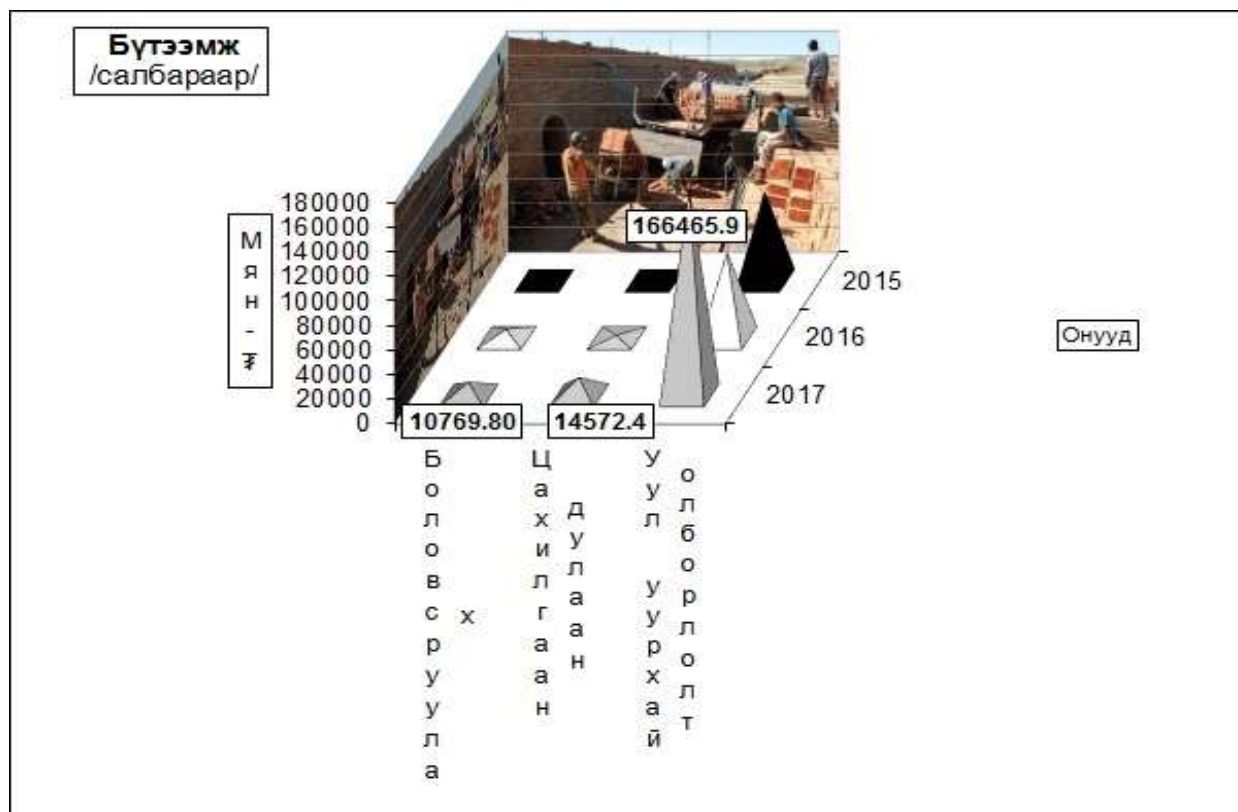
АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН АЖИЛЛАГСДЫН ТОО, сарын эцэст
EMPLOYMENT IN INDUSTRY, at the end of the month

АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАР INDUSTRIAL SECTOR	2015 XII	2016 XII	2017 XII	Дүнд эзлэх хувь Percentage share to total			
				2015	2016	2017	2016%
Нийт дүн Total	1636	1732	1690	100	100	100	97.6%
Ашигт малтмал олборлолт mining and quarrying	432	533	574	26.4%	30.8%	34.0%	107.7%
Боловсруулах аж үйлдвэр / manufacturing/ Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэлт Manufacture of food products and beverages	624	609	702	38.1%	35.2%	41.5%	115.3%
Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлт Manufacture of dairy products	20	20	44	12.2%	13.2%	21.0%	220.0%
Үр тарианы гурил, цардуул, малын тэжээл Manufacture of grain mill products, Starches, starch products, and prepared animal feeds			14	0.0%		6.7%	
Хүнсний бусад бүтээгдэхүүний, үйлдвэрлэл Manufacture of other food products	106	103	122	64.6%	68.2%	58.1%	118.4%
Ундаа үйлдвэрлэл/согтууруулах ундаа ороод/ Manufacture of beverages	38	28	30	23.2%	18.5%	14.3%	107.1%
Нэхмэлийн үйлдвэрлэл Manufacture of textiles	68	82	115	4.2%	4.7%	6.8%	140.2%
Хувцас үйлдвэрлэл, үслэг арьс боловсруулалт Manufacture of wearing apparel dressing and dyeing of fur	110	120	122	6.7%	6.9%	7.2%	101.7%
Арьс шир боловсруулах, ширэн эдлэл, гутал үйлдвэрлэл Tanning, dressing of leather, manufacture of luggage, handbagz, saddlery harnees, footwear	139	138	155	8.5%	8.0%	9.2%	112.3%
Мод, модон эдлэл Manufacture of wood and wooden products	94	80	64	5.7%	4.6%	3.8%	80.0%
Нийтлэх, хэвлэх, дуу бичлэг хийх ажиллагаа Publishing, printing and reproduction of recorded media	4	4	6	0.2%	0.2%	0.4%	100.0%
Төмрийн үйлдвэрлэл Manufacture of basic metals	45	34	30	2.8%	2.0%	1.8%	88.2%
Цахилгаан, дулаан, уур үйлдвэрлэл Electricity, thermal energy, steam	580	590	414	35.5%	34.1%	24.5%	70.2%
Цахилгаан, дулаан, уур үйлдвэрлэл Electricity, thermal energy, steam	515	525	349	88.8	89.0	84.3	66.5%
Ус ариутгал, усан хангамж Collection, purification and dictribution of water	65	65	65	11.2	11.0	15.7	100.0%

АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАРЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН БҮТЭЭМЖ * салбараар, 2010 оны зэрэгцүүлэх үнээр INDUSTRIAL LABOUR PRODUCTIVITY*, by division, at constant prices of 2010

АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАР INDUSTRIAL SECTOR	2015 XII	2016 XII	2017 XII	2017% 2015%	2017% 2016%
Нийт дүн	23152.1	24676.7	64582.7	278.9%	261.7%
Ашигт малтмал олборлолт mining and quarrying	72255.1	69267.2	166465.9	230.4%	240.3%
Боловсруулах аж үйлдвэр / manufacturing/ Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундаа үйлдвэрлэл Manufacture of food products and beverages	1629.2	7262.1	10769.8	661.1%	148.3%
Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл Manufacture of dairy products					
Үр тарианы гурил, цардуул, малын тэжээл Manufacture of grain mill products, Starches, starch products, and prepared animal feeds			1693.6		
Хүнсний бусад бүтээгдэхүүний, үйлдвэрлэл Manufacture of other food products	6713.1	5011.9	6203.3	92.4%	123.8%
Ундаа үйлдвэрлэл/согтууруулах ундаа ороод/ Manufacture of beverages	4045.0	2183.4	3168.3	78.3%	145.1%
Нэхмэлийн үйлдвэрлэл Manufacture of textiles	5898.1	5369.1	38311.9	649.6%	713.6%
Хувцас үйлдвэрлэл, үслэг арьс боловсруулалт Manufacture of wearing apparel dressing and dyeing of fur	877.2	1027.3	6273.0	715.1%	610.6%
Арьс шир боловсруулах, ширэн эдлэл, гутал үйлдвэрлэл Tanning, dressing of leather, manufacture of luggage, handbagz, saddlery harnees, footwear	7712.1	4921.4	3685.0	47.8%	74.9%
Мод, модон эдлэл Manufacture of wood and wooden products	21251.0	27814.8	2438.1	11.5%	8.8%
Нийтлэх, хэвлэх, дуу бичлэг хийх ажиллагаа Publishing, printing and reproduction of recorded media	10657.5	10832.5	623.3	5.8%	5.8%
Төмрийн үйлдвэрлэл Manufacture of basic metals	6768.4	3125.8	7993.3	118.1%	255.7%
Цахилгаан, дулаан, уур үйлдвэрлэл Electricity, thermal energy, steam	2676.8	2369.4	14572.4	544.4%	615.0%
Цахилгаан, дулаан, уур үйлдвэрлэл Electricity, thermal energy, steam	299.6	2583.1	15786.2	5269.1	611.1%
Ус ариутгал, усан хангамж Collection, purification and dictribution of water	1464.8	643.3	8054.8	549.9	1252.1%

Барилга

Аймагт 2017 оны байдлаар 1.3 мянган аж ахуйн нэгж, байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагийн 2.6 хувь нь барилгын салбарынх юм. Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 2.8 тэрбум ₮ буюу 0.5 хувийг тус салбар эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалийн дэд салбараар

Эдийн засгийн салбарын ангилалаар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
F БАРИЛГА	876.5	1749.1	2046.3	2137.4	3711.0	3360.5	3528.8	2767.0	78.4% ↓
41 Барилга угсралт	714.7	1082.8	1189.4	1209.4	1355.3	1490.9	1364.0	966.4	70.9% ↓
Иргэний зориулалттай инженерийн									
42 байгууламжийн угсралтын үйл ажиллагаа	54.6	527.3	703.4	695.5	1842.4	1453.7	1527.2	1430.0	93.6% ↓
43 Барилгын тусгай үйл ажиллагаа	107.2	139.0	153.5	232.5	513.3	415.9	637.6	370.6	58.1% ↓

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2016 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Барилгын салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 13.4 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 32.8 хувийг барилга угсралт, 27.0 хувийг иргэний зориулалттай инженерийн байгууламжийн угсралтын үйл ажиллагаа, 40.8 хувийг барилгын тусгай үйл ажиллагааны дэд салбаруудад тус тус үйлдвэрлэжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	ашиг/холимог орлого
F БАРИЛГА	13360.4	10593.4	2767.0	2069.8	331.4		365.8
41 Барилга угсралт Иргэний зориулалттай инженерийн	4299.9	3333.5	966.4	620.7	29.4		316.3
42 байгууламжийн угсралтын үйл ажиллагаа	3609.8	2179.8	1430.0	1109.1	288.6		32.3
43 Барилгын тусгай үйл ажиллагаа	5450.7	5080.1	370.6	340.0	13.4		17.2

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Худалдаа

Худалдааны байгууллагууд бөөний эсвэл жижиглэн худалдаа дагнах эсвэл хамтруулах хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын стандарт ангилал(ЭЗБТУАСА-4.0)-ын дагуу дотоод худалдааны салбар дараахь 3 дэд салбараас бүрдэнэ. Үүнд:

1. Машин, мотоцикль, түлш, шатахууны худалдаа, засвар үйлчилгээ гэсэн дэд салбарт шинэ болон хуучин автомашин мотоциклийн бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, техникийн засвар үйлчилгээ, сэлбэг шатахууны жижиглэн худалдаа орно.
2. Машин, мотоциклээс бусад барааны бөөний болон комиссын худалдаа- дэд салбарт жижиглэн худалдаа, үйлдвэр, байгууллагын хэрэгцээнд барааг бөөнөөр нийлүүлдэг байгууллага, экспорт, импорт эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа хамрагдана.
3. Машин, мотоциклээс бусад барааны жижиглэн худалдаа, гэр ахуйн барааны засвар үйлчилгээнд хүн ам, гэр ахуйн хэрэгцээнд дэлгүүр, лангуу, үүргийн болон захиалга, дуудлагаар бараа худалдах үйл ажиллагаа орно.

Худалдааны нийт борлуулалтад тайлант хугацаанд худалдсан буюу гадагш гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээний борлуулалтыг оруулах бөгөөд тайлант хугацаанд худалдааны салбарын аж ахуйн нэгжийн цэвэр борлуулалтын нийлбэрээр тооцно. Цэвэр борлуулалт (электрон худалдааны борлуулалтыг оруулаад)-ыг тооцохдоо нийт борлуулалтаас борлуулалтын буцаалт, хөнгөлөлтийг хасна.

Худалдааны нийт үйлдвэрлэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны байгууллагуудын худалдаж авсан бараа, бүтээгдэхүүнийг борлуулснаас орсон орлого буюу худалдааны

нэмэгдэл, ажиллагчиддаа цалингийн оронд олгосон бүтээгдэхүүн, барилга, байшин, машин, тоног төхөөрөмж түрээслүүлснээс олсон орлого, үндсэн бус үйл ажиллагаа (хоёрдогч, гуравдагч салбарын үйл ажиллагааны орлого, туслах чанарын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний орлого зэрэг)-наас орсон орлого, бусад орлого (үндсэн хөрөнгө худалдсанаас орсон орлого, ногдол ашиг, даатгалын нөхөн төлбөр, валютын ханшийн өөрчлөлтөөс олсон орлого орохгүй)-ыг оруулна.

Нийт цэгийн тоонд тайлант хугацаанд бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй худалдааны салбарын аж ахуйн нэгжийн тоо, албан бус секторт хамрагддаг цэг (чингэлэг, түргэн үйлчилгээний цэг, лангуу, гутал засвар, авто засварын газар гэх мэт)-үүдийг хамааруулна.

Төв аймаг газарзүйн байршлын хувьд нийслэл Улаанбаатар хотыг тойрон 27 сум нийслэлээс 43-246 км зайтай алслагдан оршдог. Зам тээвэр сайн хөгжсөн аймгуудын нэг юм.

2017 онд суурин хүн ам 94461, үүнээс аймгийн төв Зуунмод суманд 16953 хүн бүртгэгдсэн. Хүн амын ихэнх нь худалдан авах хэрэгцээгээ нийслэлээс хангадаг онцлогтой тул худалдааны салбарын өсөлт нийслэлээс ихээхэн хамааралтай байдаг.

Худалдааны салбар нь аймгийн эдийн засгийн хөгжилд голлох байр суурь эзэлдэг салбар юм. Аймаг 2017 оны байдлаар 1.3 мянган аж ахуйн нэгж, байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагийн 15.4 хувь нь худалдааны салбарынх юм.

Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 12.0 тэрбум ₮ буюу 2.3 хувийг тус салбар эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалийн дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
G БӨӨНИЙ БОЛОН ЖИЖИГЛЭН ХУДАЛДАА; МАШИН, МОТОЦИКЛИЙН ЗАСВАР ҮЙЛЧИЛГЭЭ	6044.1	9554.3	9765.2	10257.9	14530.0	11829.5	9641.9	12004.2	124.5% ↑
45 Моторт тээврийн хэрэгсэл, мотоциклийн бөөний болон жижиглэн худалдаа, засвар үйлчилгээ	301.3	485.6	524.1	573.8	666.8	663.7	553.1	669.1	121.0% ↑
46 Машин, мотоциклээс бусад барааны бөөний худалдаа	72.2	78.8	134.9	286.9	4786.3	2901.4	2428.9	606.4	25.0% ↓
47 Машин, мотоциклээс бусад барааны жижиглэн худалдаа	5670.6	8989.9	9106.2	9397.2	9076.9	8264.4	6659.9	10728.7	161.1% ↑

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2015 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Худалдааны салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 19.8 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 81.3 хувийг машин, мотоциклээс бусад барааны жижиглэн худалдаа, 13.5 хувийг машин, мотоциклээс бусад барааны бөөний худалдаа, 5.1 хувийг машин, мотоцикл, түлш, шатахууны худалдаа, засвар үйлчилгээний дэд салбаруудад тус тус үйлдвэрлэжээ.

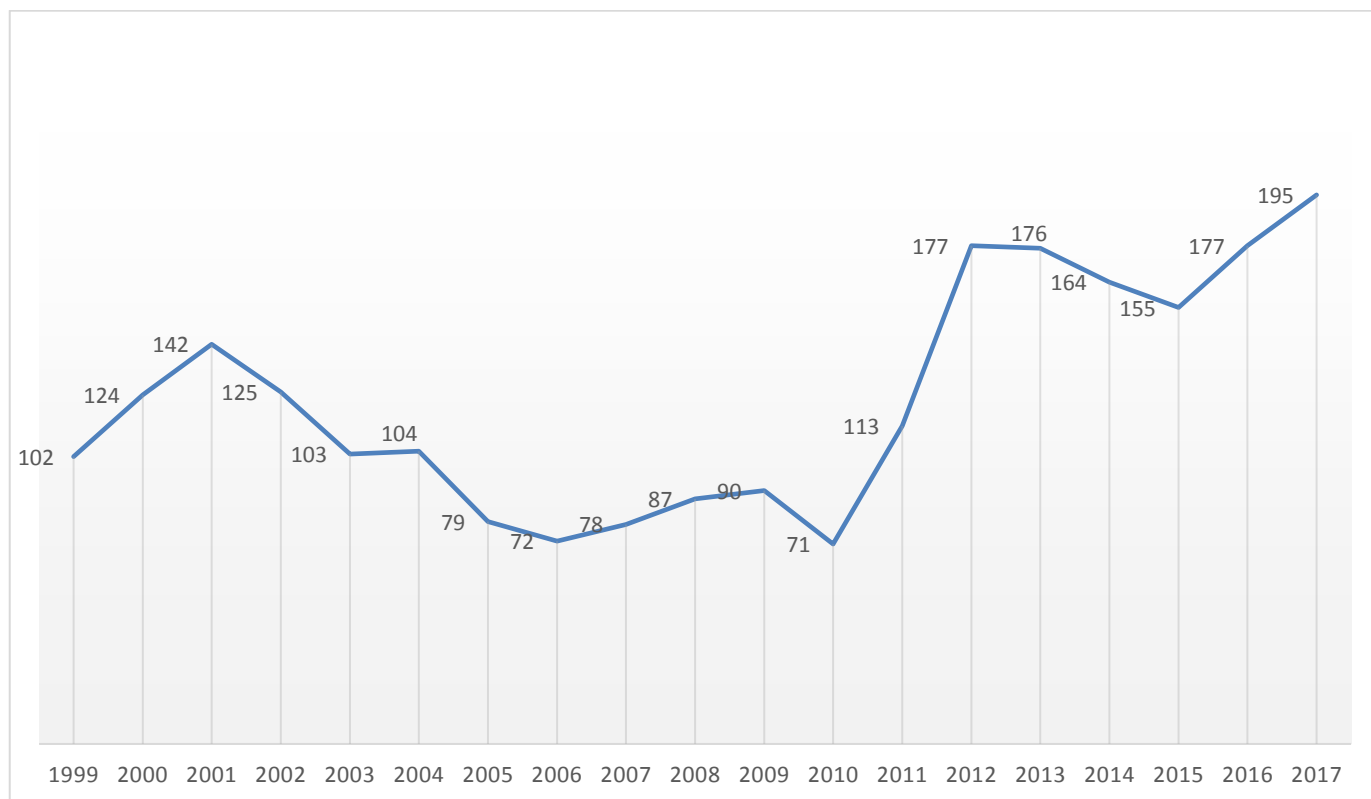
Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэ лт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгий н элэгдэл	Бүтээгдэх үүний цэвэр татвар	ашиг/ холимог орлого
G БӨӨНИЙ БОЛОН ЖИЖИГЛЭН ХУДАЛДАА; МАШИН, МОТОЦИКЛИЙН ЗАСВАР ҮЙЛЧИЛГЭЭ	19890.8	7886.9	12003.9	1921.0	108.8		9974.1
45 Моторт тээврийн хэрэгсэл, мотоциклийн бөөний болон жижиглэн худалдаа, засвар үйлчилгээ	1014.0	344.8	669.2	61.5	6.4		601.3
46 Машин, мотоциклээс бусад барааны бөөний худалдаа	2700.4	2094.0	606.4	126.7	8.3		471.4
47 Машин, мотоциклээс бусад барааны жижиглэн худалдаа	16176.4	5448.1	10728.3	1732.8	94.1		8901.4

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

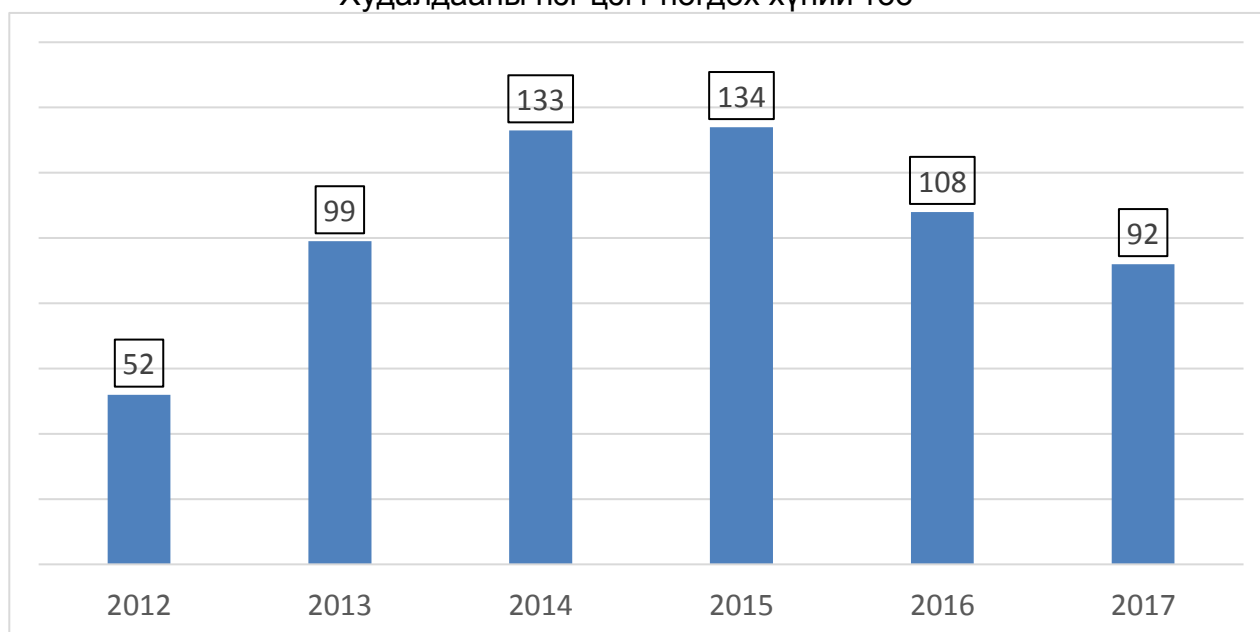
Бизнес регистрийн санд Төв аймагт бүртгэлтэй бөөний болон
жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний
салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ-ын тоо

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Алтанбулаг	6	7	4	4	7	4
Аргалант		1	2	3	4	5
Архуст	4	3	1	1	1	1
Батсүмбэр	5	4	4	5	5	6
Баян	2	2	4	2	3	3
Баяндэлгэр		1				
Баянжаргалан	3	2	2	2	2	2
Баян-Өнжүүл	4	1	4	3	3	3
Баянхангай	3	3	3	2	2	3
Баянцагаан	5	6	7	8	9	9
Баянцогт	1	2	3	3	3	4
Баянчандмань	5	5	5	7	9	9
Борнуур	4	3		4	5	5
Бүрэн	4	4	2	5	6	7
Дэлгэрхаан	3	3	4	3	3	4
Жаргалант			2	2	3	3
Заамар	16	15	15	16	17	17
Лүн	5	5	5	6	64	8
Мөнгөнморьт	3	2	2	2	6	3
Өндөрширээт		1	1	5	3	6
Сүмбэр	2	1	1	1	5	1
Сэргэлэн	3	4	3	4	1	3
Угтаал			1	4	3	5
Цээл	1				4	1
Эрдэнэ	8	5	3	2	1	2
Эрдэнэсант	6	5	6	4	2	6
Зуунмод	84	92	80	57	6	75
Аймгийн дүн	177	177	164	155	177	195

Худалдааны салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуй нэгж байгууллагын тоо манай аймагт нилээн хэлбэлзэлтэй байна. Хамгийн цөөн нь 2010 онд 71 болж буурч байсан бол хамгийн их нь 2017 онд 195 болж 2010 онтой харьцуулахад 1.7 дахин өсч 195 болжээ. Энэ нь засгийн газраас хөдөө аж ахуйн хоршоог дэмжих бодлого баримталсантай нэг талаараа холбоотой. 2017 онд нийт үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ-ын дүнд худалдааны салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ-ын тоо 15.4% байгаа нь 2016 оныхоос 0.9 пунктээр өссөн үзүүлэлт юм.

Худалдааны нэг цэгт ногдох хүний тоо

Тээвэр, холбоо

Тээвэр

Тээврийн салбарын статистик үндсэн үзүүлэлтүүд ачаа эргэлт, тээсэн ачаа, зорчигч эргэлт, авто машины тоо, шилжүүлсэн тонн.км ажиллагсадын тоо орлого зэрэг орно. Авто тээврийн статистик мэдээ тайланг аж ахуйн нэгж, сумаас авч нэгтгэн Үндэсний Статистикийн хороонд дамжуулдаг .

- **Ачаа эргэлт**- Нийт тээвэрлэсэн ачааны хэмжээг зөөвөрлөсөн зайгаар үржүүлсэн үзүүлэлт
- **Зорчигч эргэлт**-Нийт зорчигчдын тоог тээвэрлэсэн зайгаар үржүүлсэн үзүүлэлт
- **Шилжүүлсэн тонн.км**-Тээврээр гүйцэтгэсэн олон төрөл хэлбэрийн ажил үйлчилгээг тусгай коэффицентыг ашиглан нэг нэгжид шилжүүлж тооцно.

Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 3.3 тэрбум ₮ буюу 0.6 хувийг тээврийн салбар эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр-сая төг

Эдийн засгийн салбарын ангилалын дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
Н ТЭЭВЭР БА АГУУЛАХЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	1643.3	1930.6	2270.9	2565.6	3181.1	2947.6	2550.9	3298.3	129.3% ↑
Хуурай замын болон хий дамжуулах									
49 хоолойн тээвэрлэлт	1643.3	1929.9	2269.9	2557.7	3181.1	2947.6	2550.9	3298.3	129.3% ↑
Агуулахын болон тээврийн туслах үйл									
52 ажиллагаа		0.7	1.0	7.9					

* Нөөц, ашиглалтын хүснэгтийн 2016 оны үр дүнгээр тодотгов.

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Тээврийн салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 7.2 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 100.0 хувь хуурай замын тээвэрлэлтийн дэд салбарт ногдлоо.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2017 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	ашиг/холимог орлого
Н ТЭЭВЭР БА АГУУЛАХЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	7244.1	3945.7	3298.4	145.1	18.9		3134.4
Хуурай замын болон хий дамжуулах хоолойн 49 тээвэрлэлт	7244.1	3945.7	3298.4	145.1	18.9		3134.4

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

2017 онд авто тээврээр үйлчилгээ хийдэг компани, хоршоо, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэд 87.1 мянган-тонн ачаа, 9833.6 мян.тонн/км-ын ачаа эргэлт, 332 мян.хүнд үйлчлэн 25944.4 мян.хүн/км-ийн зорчигч эргэлт гүйцэтгэсэн нь 2016 оноос ачаа эргэлт 763.0 мян.тн/км-ээр, зорчигч эргэлт 5966.8 мян.хүн/км-ээр буурлаа. Үйлчлүүлсэн хүний тоо 2.5 мянган хүнээр буурч, тээсэн ачаа 23.2 мянган тонноор өслөө.

Тээвэр - Transport.

Тээврийн үзүүлэлтүүд <i>Transport indicators</i>	Хэмжих нэгж	2015	2016	2017	2017/ 2016%	
					тоогоор	хувиар
Тээсэн ачаа - Бүгд <i>Carried freight-total</i>	мян.тонн thous-tons	737.3	63.9	87.1	23.2	136.3%
Ачаа эргэлт - Бүгд <i>Freight turnover-total</i>	мян.тн.км thous-tons-km	24481.0	10596.6	9833.6	-763.0	92.8%
Зорчигчид - Бүгд <i>Passengers -total</i>	мян.хүн thous-persons	1818	335	332	-2.5	99.3%
Зорчигч эргэлт - Бүгд <i>Passenger turnover -total</i>	мян.хүн.км thous pass-km	37956.1	31911.2	25944.4	-5966.8	81.3%
Тээврийн орлого	мян.₮	1212828.8	979910.4	995180.0	15269.6	101.56%

Авто техникийн улсын үзлэгт орсон авто машины тоо

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Бүгд	10619	11561	12191	17182	17114	17459
Үүнээс:						
Суудлын	4861	4820	4141	6826	5847	6051
Ачааны	48320	4732	4834	6512	5307	5359
Автобус	624	533	17	40	87	81
Цистерн	397	57	130	177	371	374
Мотоцикл	952	1168	2739	3315	5502	5594
Механизм	176	100	103	151		
Чиргүүл	417	138	41	161		

Холбоо

Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 189,0 сая ₮ буюу 0.04 хувийг мэдээлэл холбооны салбар эзэлжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэл буюу нэмэгдэл өртөг, 2010-2017 он, Оны үнээр- сая төг Эдийн засгийн салбарын ангилалийн дэд салбараар

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	2017/2016
Ж МЭДЭЭЛЭЛ, ХОЛБООНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	70.5	131.3	188.2	229.4	181.9	190.2	187.7	217.5	115.9% ↑
58 Эх бэлтгэх, нийтлэх үйл ажиллагаа Кино, видео, телевизийн хөтөлбөрийн үйлдвэрлэл, бичлэг хийх болон хөгжим, ая	0.7	1.4	1.9	0.6	4.6	42.2	10.2	16.1	157.8% ↑
59 үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа Өргөн нэвтрүүлэг бэлтгэх, дамжуулах үйл				1.6	10.8	12.7	3.0	7.1	236.7% ↑
60 ажиллагаа	7.3	34.1	46.3	55.1	6.7	4.6	8.7	0.4	4.6% ↓
61 Цахилгаан холбоо Компьютер програмчлал, зөвлөгөө болон	55.9	94.8	135.9	166.7	148.1	128.3	161.5	189.5	117.3% ↑
62 түүнд холбогдох үйл ажиллагаа	1.2	1.0	4.1	5.4	11.7	2.4	4.3	4.4	102.3% ↑
63 Мэдээллээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	5.4								

Мэдээлэл холбооны салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 536.0 сая ₮-ийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 80.4 хувийг цахилгаан холбоо, 6.6 хувийг компьютер програмчлал, зөвлөгөө болон түүнд холбогдох үйл ажиллагаа, 6.7 хувийг эх бэлтгэх, нийтлэх үйл ажиллагаа, 6.1 хувийг кино, видео, телевизийн хөтөлбөрийн үйлдвэрлэл, бичлэг хийх болон хөгжим, ая үйлдвэрлэх үйл ажиллагааны дэд салбаруудад тус тус үйлдвэрлэжээ.

Төв аймгийн ДНБ-ий үйлдвэрлэлийн аргаар тооцсон тооцоо, 2016 оноор

Салбар	2017**						
	Нийт үйлдвэрлэлт	Завсрын хэрэглээ	Нэмэгдэл өртөг (ДНБ)	Нийт цалин хөлс	Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	ашиг/холимог орлого
J МЭДЭЭЛЭЛ, ХОЛБООНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	536.0	318.5	217.5	152.7	48.8	0.0	16.0
58 Эх бэлтгэх, нийтлэх үйл ажиллагаа Кино, видео, телевизийн хөтөлбөрийн үйлдвэрлэл, бичлэг хийх болон хөгжим, ая	36.7	20.5	16.2	9.1	1.1		6.0
59 үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа Өргөн нэвтрүүлэг бэлтгэх, дамжуулах үйл	32.7	25.6	7.1				7.1
60 ажиллагаа	0.4		0.4				0.4
61 Цахилгаан холбоо Компьютер програмчлал, зөвлөгөө болон	430.7	241.3	189.4	141.7	47.7		
62 түүнд холбогдох үйл ажиллагаа	35.5	31.1	4.4	1.9			2.5

** ААНБ-ийн жилийн эцсийн тайлан, мэдээнд үндэслэн тооцов.

Холбоо ашиглалтын орлого оны эхний 2017 онд 351.5 сая ₮ болж, үүнээс хүн амаас орсон орлого 64.7 сая ₮ болж, нийт орлогыг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 40.1 хувь буюу 101.3 сая ₮-өөр өслөө.

Шуудан холбооны албаны үйлчилгээний орлого 106.2 сая ₮ болсон ба нийт орлогын 78.9 хувь нь хүн амд үйлчилсний орлого байна. Нийт орлогын 21.1 хувийг албан бичгийн 8.6 хувийг зорчигчдын, 70.3 хувийг бусад орлого бүрдүүллээ.

**Холбооны үндсэн үзүүлэлт. Эхний 2017 онд
MAIN INDICATORS OF COMMUNICATION, in the 2017 year**

Үзүүлэлтүүд Indicators	2015 он	2016 он	2017 он	2017 2016
Нийт орлого мян-төг <i>Total revenue, at current prices thous tog</i>	198103.7	250162.3	351511.7	140.5%
үүнээс - хүн амын <i>Of which: from population</i>	95348.3	87905.0	64712.0	73.6%
Телефон цэг тоогоор <i>Number of telephones, to</i>	1079	1134	912	80.4%
үүнээс: айл өрхийн	833	869	410	47.2%
Шуудангийн орлого <i>Postal service company</i>	94053.9	108415.8	106205.9	98.0%
үүнээс - хүн амын <i>Of which: from population</i>	72847.8	97711.5	83806.5	85.8%

Дүгнэлт

Аж үйлдвэрийн салбарт 2017 оны гүйцэтгэлээр (оны үнээр) 356.8 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсний 46.5 хувийг уул уурхай олборлох аж үйлдвэр, 51.5 хувийг боловсруулах аж үйлдвэр, 1.7 хувийг цахилгаан хий уур агааржуулалт, 0.3 хувийг ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагааны дэд салбаруудад тус тус үйлдвэрлэжээ.

Аж үйлдвэрийн салбар 2017 оны гүйцэтгэлээр 1.3 мянган аж ахуйн нэгж, байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагийн 7.0 хувь нь аж үйлдвэрийн салбарынх юм. Аймгийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ий 2017 оны гүйцэтгэлээр 171.6 тэрбум ₮ буюу 33.8 хувийг тус салбар эзэлжээ.

Аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлд уул уурхай, олборлох үйлдвэрийн салбарын ДНБ-ий 99.8 хувийг металлын хүдэр олборлолт, 0.8 хувийг уул уурхайн олборлолтын туслах үйл ажиллагааны дэд салбарууд бүрдүүлжээ. Харин бусад ашигт малтмалын олборлолт 0.6 хувиар хорогдуулсан.

Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн зарим гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өмнөх онтой харьцуулахад 2017 онд төмрийн хүдэр, шохойн чулуу, гянтболдын баяжмал өсөж, харин хайлуур жоншны баяжмал буурлаа. Алт олборлолт 2017 онд 928.4 кг болж, өмнөх оноос 238.9 кг-аар буюу 34.6 хувиар өсч, 2015 оноос 132.1 кг буюу 12.5 хувиар буурав. 2012 оноос 918.6 кг буюу 93.7 дахин өслөө.

Боловсруулах салбарын бүтцийг дэд салбараар авч үзвэл 2017 онд хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл 96.1 хувь, нэхмэлийн үйлдвэрлэл 3.8 хувь, хувцас үйлдвэрлэл 1.8 хувь, арьс, арьсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл 1.3 хувь, төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн эдлэл үйлдвэрлэл, 1.3 хувь, машин, тоног төхөөрөмжийг угсрах, суурилуулах, холбогдох засвар, үйлчилгээ 0.3 хувийг тус бүр бүрдүүлжээ.

2017 онд өрхийн аж ахуйн түвшинд анхан шатны боловсруулалт хийж энгийн аргаар бэлтгэсэн 144.6 тэрбум төгрөгийн махан бүтээгдэхүүн, 18.8 тэрбум төгрөгийн сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийг (тараг, цөцгий, зөөхий, өрөм, шар тос, айраг, бяслаг, аарц, ааруул, эзэгий, нэрмэл архи зэрэг) олон улсын аргачллын дагуу энэ дэд салбарт оруулж тооцсон нь хамгийн өндөр хувийн жин эзэлж байгаа юм. Иймээс энэ 2 төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийн боловсруулалтын түвшинг нэмэгдүүлэх зах зээлийн өрсөлдөөнд нийцсэн технологийн шийдлийг олж орон нутагт хэрэгжүүлэх нь зөвхөн манай аймгийн төдийгүй улсын хэмжээний тулгамдсан асуудал болсныг онцгойлон анхаарах цаг болжээ.

2017 онд 365.7 мянган литр цэвэр ус, рашаан үйлдвэрлэжээ.

2017 онд барилгын материалын бүтээгдэхүүн болох шохой 722.4 тонн, хөнгөн блок үйлвэрлэл 103.9 тонн, барилгын хаалга, цонх 570 мян.м² үйлдвэрлэжээ.

Ноос ноолууран бүтээгдэхүүний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох угаасан ноос 2017 онд 422.2 тонн болж 2016 оноос 200.0 тонн буюу 32.1 хувиар, эсгий 0.9 мян.метрээр буюу 56.2 хувиар тус тус буурч, эсгий гутал 10452 хос ширхэг болж 2016 оноос 6426 хос ширхэгээр буюу 48.8 хувиар өслөө.

Арьс ширэн бүтээгдэхүүний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүн болох савхин гутал 2017 онд 13.1 мянган хос, монгол гутал 32 хос үйлдвэрлэсэн. Үйлдвэрлэсэн савхин гутлын тоо өмнөх оноос 4433 хос буюу 51.0 хувиар өссөн бол монгол гутлын тоо 133 хосоор буюу 4.2 дахин буурав.

Оёмол бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг гол нэр төрлөөр нь авч үзвэл 2017 онд монгол дээл, тэрлэг 8.2 мянган ширхэг, ажлын хувцас 8.0 мянган ширхэг, цамц 3.1 мянган ширхэг, 1.5 мянган ширхэг, платье 774 ширхэг, эмэгтэй хослол 19 хос, өмд костюм 14 хос, бээлий 0.3 мянган хосыг тус тус үйлдвэрлэв.

Гэхдээ зах зээлийн хүрэлцээ бага, зарим нэгний үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн нь борлогдохгүй, чанарын шаардлага хангахгүй байгаагаас хэрэглэгчдийн хэрэгцээнд тэр болгон нийцэхгүй байна.

Цахилгаан, дулааны эрчим хүчний дэд салбарт 2017 онд оны үнээр 6.7 тэрбум төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлд 1.9 хувийг эзэлжээ.

Барилгын салбар сүүлийн жилүүдэд тасралтгүй өсч байгаад өсөлт нь 2017 оноос буурлаа. Цаашид барилгын салбарын өсөлтийг дэмжихийн тулд барилгын материалын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх нь чухал юм.

Худалдааны салбар манай аймагт далайцтай хөгждөггүй шалтгаан нь нийслэл Улаанбаатарыг тойрон оршдогтой холбоотой. Иргэд өдөр тутмын хэрэгцээгээ л сум, орон нутгаасаа хангаж бусад хэрэгцээт худалдан авалтаа өргөн сонголт бүхий Улаанбаатар хотын зах, дэлгүүрээс хийдэг. Тиймээс бодлогоор томоохон худалдааны цэгүүдийг аймгийн төв, бусад төвлөрсөн газруудад байгуулбал салбар өсөх нөхцөл болно.

Аймгийн тээврийн салбар 100 хувь хувьчлагдаж, хувийн тээврийн үйлчилгээ үйлчилж байгаа бөгөөд тээврийн ачаа болон зорчигч тээврийн орлого үйлчилгээний хэмжээ бага хэмжээгээр өссөн үзүүлэлттэй гарлаа.

Холбооны салбарын хувьд нийслэлтэй хамгийн ойр оршдог аймаг тул ахицтай хөгжиж ирсэн нь харагдаж байна. Үүрэн холбооны операторууд манай аймагт иргэд хөдөлмөрчдийн хэрэгцээг хангаж ажиллаж байгаа нь нэг талаар сайн үзүүлэлт боловч, зах зээлийн өрсөлдөөн ихтэй, төвдөө төвлөрсөн удирдлагатай тайлан баланс гардаггүй гэдгээр манай статистик мэдээлэлд хангалттай хамрагдаггүй.

Статистикийн хэлтэс

Ашигласан материал:

1. www.1212.mn статистик мэдээллийн нэгдсэн сан
2. Төв аймгийн эдийн засаг, нийгмийн танилцуулгууд
3. Монгол улсын статистикийн эмхэтгэл 2012-2017
4. Хэлтсээс эрхлэн гаргасан судалгаа танилцуулгууд
5. 2010-2017 онуудын ДНБ-ий тооцоонууд